

UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV TRANSLATOLOGIE

Diplomová práce

Vývojové tendence české kritiky překladu se zaměřením na odborné a laické ohlasy překladové tvorby Libora Dvořáka

Developmental Trends in Czech Translation Criticism with a Special Focus on
Professional and Lay Reception of Libor Dvořák's Translations from Russian

Bc. Kateřina Popsujevičová

Praha 2018

Vedoucí práce:
PhDr. Mgr. Stanislav Rubáš, Ph.D.

Poděkování

Tímto chci srdečně poděkovat panu PhDr. Mgr. Stanislavu Rubášovi, Ph.D., vedoucímu této práce, za ochotu během konzultací, jeho věcné připomínky, cenné rady a inspiraci. Můj velký dík patří rovněž panu Liboru Dvořákovi, za jeho vstřícnost po celou dobu naší komunikace, poskytnutý rozhovor a další zajímavé informace, které tuto práci výrazně obohatily. Také nesmírně děkuji své rodině, která mi byla velkou oporou během zpracování této diplomové práce i po celou dobu mého studia.

Prohlášení

Tímto prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 16. dubna 2018

Podpis:

Abstrakt

Tato diplomová práce sleduje *Vývojové tendence české kritiky překladu se zaměřením na odborné a laické ohlasy překladové tvorby Libora Dvořáka*. Řadí chronologicky kritické ohlasy a analyzuje, do jaké míry jejich forma i obsah koresponduje s preskriptivními požadavky teoretiků, jež se vyjadřovali ke kritice literárního překladu. Představuje Libora Dvořáka jako žurnalistu a překladatele z ruštiny, který svou překladovou tvorbou přispěl k obohacení českého literárního prostředí. Práce také sleduje překladatelovu motivaci k vytvoření nových překladů významných děl ruských klasiků jako například *Vojna a mír*, *Mistr a Markétka* či *Bratři Karamazovi*. V závěrečné části práce jsou popsány výsledky analytické části práce a reakce samotného překladatele.

Klíčová slova: kritika překladu, Libor Dvořák, kritik překladu, zastarávání překladu, translatologická analýza

Abstract

This diploma thesis tracks the *Developmental Trends in Czech Translation Criticism with a Special Focus on Professional and Lay Reception of Libor Dvořák's Translations from Russian*. It lists critical receptions of Dvořák's translations in the chronological order and analyzes to what extent their form and content comply with critics' prescriptive requirements who had previously reviewed the quality of literary translation. Further, it introduces Libor Dvořák as a journalist and translator and outlines his critics' professional profiles. The thesis also examines the translator's motivation to create new translations of significant works by Russian classics, such as *War and Peace*, *The Master and Margarita* and *The Brothers Karamazov*. The conclusion presents the results of the analytical part of the thesis and provides the translator's own reaction.

Keywords: translation criticism, Libor Dvořák, translation critic, outdated of translation, translatological analysis

Kritika může být nepohodlná, ale nikdo neříká, že člověk je tu proto, aby žil v pohodlí.

Jean-Paul Sartre

Obsah

1	ÚVOD	7
1.1	Východiska a hypotéza	8
1.2	Dosavadní stav zkoumané problematiky	10
1.3	Postup a metoda výzkumu	10
2	TEORETICKÁ VÝCHODISKA KRITIKY PŘEKladu	12
2.1	Rozdělení kritiky překladu	16
2.2	Objektivita kritiky překladu	18
2.3	Originál jako východisko	18
2.4	Praxeologie překladu.....	19
2.5	Interakce mezi kritikem a překladatelem	19
2.6	Kritik překladu	20
2.7	Hodnocení kvality překladu	22
2.8	Shrnutí teoretických východisek	23
3	EMPIRICKÁ ČÁST	25
2.9	Libor Dvořák a jeho dílo	25
2.10	Periodizace a zdroje kritických ohlasů	28
2.10.1	Kritické ohlasy v letech 1978–1988	28
2.10.2	Kritické ohlasy v letech 1989–1999	29
2.10.3	Kritické ohlasy v letech 2000–2017	31
3	ZÁVĚR	61
4	SEZNAM BIBLIOGRAFIE	63
5	PŘÍLOHA č. 1.....	67
6	PŘÍLOHA č. 2.....	72
7	PŘÍLOHA č. 3.....	76

1 ÚVOD

Tato diplomová práce je věnována vývojovým tendencím české kritiky překladu se zaměřením na kritické ohlasy, které reagovaly na překladovou tvorbu známého českého překladatele z ruštiny Libora Dvořáka.

Kritika překladu může mít v závislosti na autorovi mnoho podob. Setkáváme se buď s kritikou profesionální, poloprofesionální či laickou, přičemž ta poslední může být pro samotného překladatele mnohdy důležitější než odborný posudek profesionálního kritika.

Libor Dvořák zprostředkoval českým čtenářům skutečně velké množství překladů z ruštiny. Uvedl autory nové, ale také nově přetlumočil významné autory starších generací. Právě jeho poslední překladatelské počiny vyvolaly mezi jeho kolegy, ale i laickými čtenáři, rozporuplné debaty a mnohdy i velmi nespokojené reakce. Překladatel občas volil jiný přístup k originálnímu textu, než jak činili jeho předchůdci, což vyvolalo polemiku v překladatelských kruzích.

Překladatel a žurnalista Libor Dvořák patří bezpochyby k nadaným překladatelům, nicméně pro některé jeho kritiky je skutečnost, že překladatel zvládá překládat epopeje velkých ruských klasiků za poměrně krátkou dobu víc než pobuřující, a úspěchanost jeho překladatelské činnosti se mnohdy negativně odráží na kvalitě překladu. Kritizovány jsou právě Dvořákovy překlady ruských klasiků jako Tolstého, Dostojevského a dalších.

Tato práce je zaměřena na sledování formy a obsahu kritických ohlasů. Pokusíme se diferencovat profesionální, poloprofesionální a laické kritické ohlasy. Bude nás zajímat, na co se kritik překladu ve svém hodnocení zaměřuje a jak své kritické soudy zdůvodňuje. Jaký přístup k překladu volil a o co se při hodnocení opírá. Taková analýza kritických ohlasů Dvořákových překladů nám umožní nahlédnout na to, jak se kritika překladu vyvíjela během období, kdy vznikaly Dvořákovy překlady (1978–2017). V závěru práce zhodnotíme výsledky rešerše a analýzy kritických ohlasů a ohodnotíme vývoj a přínos kritiky překladu jako takové.

1.1 Východiska a hypotéza

Primárním cílem této práce je sledování vývoje české kritiky překladu na kritických ohlasech, které reagovaly na jednotlivé překlady Libora Dvořáka.

Stěžejní figurou této práce je tedy Libor Dvořák, žurnalista a překladatel, který na současné překladatelské scéně patří k nejvýznamnějším překladatelům z ruštiny. Samotnému překladateli bude věnována jedna z částí této práce, tudíž jeho důkladnější biografii a překladatelským počinům se budeme věnovat v jiné části práce.

Vycházíme z předpokladu, že kritice podléhají zejména ti překladatelé, kteří svými překlady výrazně ovlivňují domácí literární prostředí. Právě Libora Dvořáka vnímáme jako překladatele, který svým překladovým dílem významně přispěl k rozvoji překladové literatury z ruského jazyka. Jsme toho názoru, že zrovna jeho překlady (především děl ruských klasiků) budou vystaveny početným kritickým ohlasům. Naším cílem bude také zjistit, do jaké míry je Dvořákova překladová tvorba hodnocena.

Předpokládáme, že z kvantitativního hlediska budou převládat kritické ohlasy věnované Dvořákovým překladům ruských klasiků – Bulgakova, Dostojevského, Čechova či Tolstého, neboť se jedná o autory, jejichž díla čeští čtenáři vnímají jako kanonická. Nově vzniklé překlady děl významných autorů bývají podrobeny ostré kritice, pokud se nový překlad výrazněji odlišuje od již existujícího a plně funkčního překladu.

Libor Dvořák patří na současné překladatelské scéně k jednomu z nejaktivnějších překladatelů. Jeho překladatelská kariéra započala na konci sedmdesátých let minulého století, kdy roku 1978 vychází titul *Tajná fronta* (S. K. Cvigun), jeho první překlad z ruštiny. Překladatel se orientuje především na rusky psanou literaturu, avšak mezi jeho překlady figurují i překlady z angličtiny. Chronologický přehled Dvořákových překladů je součástí přílohy práce.

Rovněž předpokládáme, že ve sledovaném období (1978–2017) bude postupem času docházet k nárůstu počtu kritických recenzí, neboť po uvolnění situaci na knižním trhu v devadesátých letech se ke kvalitě překladu mohou podstatně více vyjadřovat i samotní čtenáři překladů. Dokonce i počátky Anticeny Skřípec spadají do devadesátých let minulého

století – tedy období, kdy se na knižním trhu začalo objevovat nepřeborné množství nekvalitních překladů.

Na objevené kritické ohlasy budeme nahlížet analyticky a pokusíme se vysledovat, jakou formu tyto kritické recenze mají, kdo je jejich autorem, zda má překladatel nějaké stálé kritiky, a jaké vlastnosti jeho překladu jsou kritiky vychvalovány či naopak podléhají kritice negativní. V neposlední řadě si klademe za cíl zjistit, jak kritik překladu ve svém hodnocení postupoval, zda zohledňoval text originálu a zda jednal v souladu s dalšími faktory související s praxeologií překladu.

Budeme rovněž sledovat, které zdroje věnují Dvořákovi největší pozornost a jak je kritika jejich autory zpracována. Do naší kritické analýzy budou spadat jak odborné, tak i laické ohlasy. Cílem našeho výzkumu bude také pozorovat, co bylo překladateli nejvíce vytýkáno a za co byl chválen.

Předpokládáme, že v průběhu rešerše budeme narážet i na laické kritické ohlasy, které jsou nyní k dispozici především díky rozvoji internetu, digitalizaci mnohých literárních periodik a nově vzniklé platformě diskuzních fór pro čtenáře. Tyto ohlasy tedy budeme řadit do zvláštní kategorie laických ohlasů, neboť není možné dohledat, jaký autor (s jakým vzděláním) se za komentářem v diskuzi skrývá.

Pojmem „kritická recenze“ rozumíme jak pozitivní, tak i negativní reakci na překlad. O tom, jaké druhy kritických recenzí jsou dnes rozlišovány, pojednáme v teoretickém oddíle této práce.

V závěru práce bude zhodnoceno, jak se v kritických ohlasech na Dvořákovy překlady, které se objevily mezi lety 1978–2017, projeví některé tendence v oblasti kritiky překladu jako takové a zda se výše uvedené hypotézy potvrdily.

1.2 Dosavadní stav zkoumané problematiky

Na základě provedení předběžné rešerše bylo zjištěno, že Dvořákovi bylo v posledních letech věnováno poměrně mnoho pozornosti mezi absolventy Ústavu translatologie FF UK, Ústavu slavistických a východoevropských studií FF UK a v některých tištěných médiích, o nichž pojednáme dále. Téměř všechny dohledané práce jsou věnovány analýze Dvořákových překladů. Hodnocení kvality překladů bylo zpravidla prováděno na základě kolace s ruským originálem. Byly rovněž objeveny kritické ohlasy na webových stránkách literárního zaměření jako například *iliteratura.cz*, kde se kritice Dvořákových překladů věnovala především Kamila Chlupáčová. Důkladnější analýza jednotlivých kritických ohlasů věnovaných Dvořákovým překladům bude následovat v empirické části této práce.

Ústav translatologie FF UK již disponuje dostačujícím množstvím bakalářských a diplomových prací, jež byly věnovány kritice překladu. Mnoho těchto prací aplikuje model translatologické analýzy, jehož autorkou je německá translatoložka Katharina Reissová. Neexistuje však práce, která by zkoumala vývojové tendence kritiky překladu v českém prostředí se zaměřením výlučně na překladovou tvorbu Libora Dvořáka. A vzhledem k tomu, že považujeme Libora Dvořáka za osobnost, která poměrně velkým dílem přispěla k uvedení mnoha ruských současných autorů mezi české čtenáře, rozhodli jsme se věnovat pozornost kritickým ohlasům právě jeho překladového díla.

1.3 Postup a metoda výzkumu

Pro náš výzkum jsme zvolili induktivní metodu, kdy na základě empirického zkoumání vyvodíme obecné závěry, které kvalitativně zhodnotíme v závěru práce. Požadované množství zkoumaného vzorku nebylo stanoveno, neboť nemůžeme předpokládat, jaký bude nasbíraný rozsah kritických recenzí věnovaných překladům Libora Dvořáka.

Požadavky na kvalitní kritiku překladového literárního díla stanovené předními teoretiky vědy o překladu nám poslouží jako východisko pro následnou analýzu existujících kritických ohlasů. Komparace nalezených kritických recenzí s preskriptivními teoretickými stanovisky nám umožní zhodnotit, zda se kritika literárního díla v praxi odchyluje od těchto teoretických stanovisek či naopak s nimi souzní.

Předběžný průzkum ukázal, že na webových stránkách literárních periodik, které zveřejňují odbornou kritiku překladů, konkrétně Dvořákových překladů, se v oddíle diskuze objevují i laické kritické ohlasy hodnotící soudy samotného kritika překladu. Tento jev je bezpochyby spjat s rozvojem internetu, což mnohým čtenářům překladového textu umožňuje taktéž vyjádřit svůj názor na jeho kvalitu či mít připomínky ke konkrétnímu hodnocení kritika. Plánujeme sledovat míru této interakce mezi čtenáři a kritikem překladového díla.

Analýzu získaných kritických ohlasů Dvořákových překladů budeme provádět s přihlédnutím k již zmíněným teoretickým východiskům. Budeme rovněž sledovat žánrovou příslušnost jednotlivých kritik a na závěr zhodnotíme, zda se žánr kritiky v čase vyvíjel či modifikoval, případně jaká podoba kritických ohlasů všeobecně převažuje.

Hlavním zdrojem kritických ohlasů Dvořákových překladů budou kvalifikační práce, webové stránky se zaměřením na překladovou literaturu, ale i tištěná literární periodika, která se alespoň zčásti věnují hodnocení kvality překladové literatury. Zajímat nás bude také to, kdo kritiku překladu zpravidla zpracovává. Okrajově se podíváme na profesní profily jednotlivých kritiků Dvořákových překladů.

Na základě shromážděného materiálu se pokusíme vyvodit závěry o tom, zda kritické ohlasy Dvořákových překladů alespoň zčásti odpovídají preskriptivním teoretickým požadavkům. Naším cílem není hodnotit, zda je ta či ona kritická recenze Dvořákových překladů oprávněná či odpovídající, ale poskytnout nezaujatý pohled na samotný stav kritiky literárního překladu se zaměřením na Dvořákovu překladovou tvorbu.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA KRITIKY PŘEKladU

Než přistoupíme k praktické části práce, zaměříme se na teoretické aspekty kritiky literárního překladu. Stanovení teoretických východisek nám umožní nahlédnout na kritické ohlasy strukturovaně a zaměřit se na ty aspekty kritiky překladu, které plánujeme sledovat. Primárním východiskem bude česká a slovenská teorie překladu, avšak neopomeneme ani jiné zahraniční teoretiky, kteří přispěli k výzkumu kritiky překladu.

Novodobá translatologie řadí kritiku překladu k jedné ze svých subdisciplín, mezi nimiž najdeme rovněž praxeologii či didaktiku překladu a tlumočení.¹

Z historického hlediska bylo teoretiky věnováno mnoho poměrně mnoho úsilí o zařazení kritiky překladu do systému translatologie. Ilek vnímá kritiku překladu jako obor, který se „opírá o teorii překladu, zároveň jí však sama pomáhá osvětlit některé zákonitosti a procesy překládání. Hluběji proniká k poznání jednotlivých překladatelských metod, čímž významně přispívá k vypracování dějin překládání, k stanovení uzlových momentů tohoto dějinného procesu a k dokonalejší charakteristice vedoucích překladatelských osobností.“² Anton Popovič řadí kritiku překladu do praxeologie překladu a charakterizuje překladatelskou kritiku jako oblast, která „se vyznačuje črtami metajazykové aktivity“³, kdy „kritika překladu staví své subjektivně koncipované ‚intuitivní soudy‘ o textu na individuálně-estetických postojích svých nositelů.“⁴

Kritiku literárního překladu vnímáme jako nepostradatelnou součást překladatelského procesu, která může pozitivně přispět k realizaci překladového díla v přijímajícím kulturním prostředí. Popovič obohatil diskuzi o kritice literárního překladu svým komunikačním schématem kritiky překladu, v němž výsledný text kritiky překladu chápe jako výsledek interakce mezi kritikem překladu se sekundární komunikační rovinou – komunikací překladu. Výsledkem je tedy třetí rovina – komunikace kritiky překladu.⁵

¹ RAKŠÁNYIOVÁ, Jana (2005). *Překlad jako interkultúrna komunikácia*. Bratislava: AnaPress Bratislava, s. 57

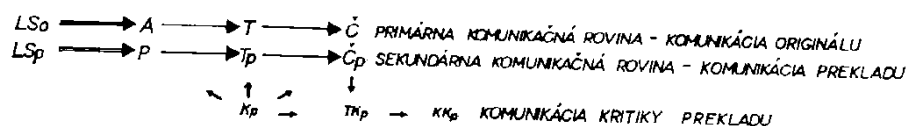
² ILEK, Bohuslav (1986). *Kritika uměleckého překladu*. In: *AUC Philologica I-3, Translatologica Pragensia II.*, 1. část. UK Praha, s. 320-321

³ POPOVIČ, Anton (1971). *Poetika umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran, s. 23

⁴ POPOVIČ, Anton (1971). *Poetika umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran, s. 24

⁵ srov. POPOVIČ, Anton (1975). *Teória umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran, s. 252

Pro přehlednost uvádíme samotný model:

Vysvetlivky: LSo = literárna situácia originálu, LSp = literárna situácia prekladu, A = autor, T = text, Č = čitateľ, P = prekladateľ, Tp = text prekladu, Čp = čitateľ prekladu, Kp = kritik prekladu, TKp = text kritiky prekladu, KKp = komunikant (príjemca) kritiky prekladu.

Popovič (1975), s. 252

Ferenčík vnímá kritiku prekladu jako „organickou složku národní překladové kultury, jako nevyhnutelné pojivo mezi teorií a dějinami prekladu, a měla by jí být přiznána hodnotící, zevšeobecnující a stimulační funkce.“⁶ Rovněž dodává, že kritika jako taková je „živá problematika vědy a celého našeho hospodářského a společenského života“ a že „kritika prekladu je jednou z hybných sil pokroku v myšlení a v tvorbě hodnot každého druhu.“⁷

Je evidentní, že kritika prekladu má interdisciplinární povahu, a je proto nemožné na ni nahlížet jako na ničem nezávislou disciplínu. Právě interdisciplinární charakter kritiky prekladu je možná to, co ji řadí k náročnějším translatologickým disciplínám. Ve slovenském periodiku *Kritika prekladu*, jež na Slovensku vychází od roku 2013, poukazuje Alojz Keníž na návaznost kritiky prekladu na obor literární kritiky.⁸ Cituje taktéž slova J. Mistríka (Štylistika, 1985, s. 446) „ide o vyhrotený, prísny pohľad na hodnotenú vec. Pri kritike prísnosť treba chápať v tom zmysle, že sa v nej navrhuje, ako hodnotené dielo zlepšiť. Dnes sa kritika uplatňuje najmä pri hodnotení literárnych textov – umeleckej prózy, poézie a drámy. Literárna kritika je dnes vedný odbor s predmetom výskumu i výskumnými metódami.“⁹

⁶ FERENČÍK, Ján (1982). *Kontexty prekladu*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, s. 30

⁷ FERENČÍK Ján (1981). *Kritika prekladu (Problémy jej súčasného vývinu)*. In: *Slavica slovac*. Roč. 16, č. 2, str. 129

⁸ DVOJČOŠ Martin, KUBUŠ Martin (2013). Rozhovor s prekladateľom doc. Alojzom Kenížom, CSc. *Kritika prekladu*. č. 1, s. 11, Banská Bystrica: FF UMB. ISSN: 1339-3405 <http://barbora-kralova.tumblr.com/post/47529241940/kritika-prekladu-i>

⁹ ibid, s. 11

Ústředním bodem veškerých diskuzí o současném stavu kritiky překladu je otázka její kvality. Jsme toho názoru, že právě již zmíněný interdisciplinární charakter kritiky překladu, ztěžuje mnohým kritikům pečlivé a kvalitní zpracování kritické recenze, která by byla přínosná jak pro čtenáře překladu, tak i pro samotného překladatele. O přínosu kvalitně zpracované kritiky překladu pojednává v časopise *Dialog* z roku 1960 Josef Škvorecký, kde uvádí, že „dobrý a jazykově vzdělaný kritik může daleko více překladateli dát, může ho daleko více doslova naučit, než může spisovatele naučit kritik literární.“¹⁰

Dle Ilka má kritika překladu taktéž blahodárný vliv na zdokonalení překladatelských postupů jako takových, na vytyčení překladatelových standardů, ukazuje nové cesty a možnosti, vyzdvihuje vzory zdařilých překladatelských nálezů.¹¹ Pozitivní přínos kritické práce kritika literárního překladu vyzdvihovala i německá translatoložka Katharina Reissová, která apelovala na to, že kritika má upozorňovat nejen na nezdařilé překladatelovy momenty, ale měla by taktéž vyzdvihnout i jeho zdařilá překladatelská řešení.¹²

Nesmíme opomenout ani samotný aspekt motivace vzniku kritiky překladu. V roce 1981 Ján Ferencík byl toho názoru, že „i ty najlepšie pokusy o spoločenskú prekladovú kritiku, ktoré vyšli v poslednom čase v novinách a časopisoch, vznikli väčšinou z negatívneho impulzu, zo skutočnosti, že preklad nedosahoval istú základnú kvalitatívnu úroveň.“¹³ Nehledě na relativně zastaralý výrok musíme konstatovat, že motivace je stejná i pro současně české kritiky překladu. Sledování motivace kritických recenzí Dvořákových překladů také bude součástí analytické části práce. Citujeme z rozhovoru s Liborem Dvořákem jeho výrok o Anticeně Skřípec: „Když jsme v polovině 90. let dávali Skřípec dohromady, paní doktorka Emmerová, vynikající česká anglistka a první porevoluční předsedkyně Obce překladatelů, říkala ‚Já jsem samozřejmě ráda, když nacházíme naprosto skandální příklady překladatelského neuměteltví, ale mě by nejvíce potěšilo, kdyby Skřípec jednou, někdy v budoucnu, odhaloval špatné překlady v tom smyslu, že se to tváří jako docela pěkný, učený český text, ale když to porovnáte s originálem, zjistíte, jak hrůzyplně se to liší.‘ Takhle daleko jsme se zatím nedopracovali, zatím je pořád zapotřebí pranýřovat překlady

¹⁰ ŠKVORECKÝ, Josef (1960). O dvou zásadách kritiky překladu. *Dialog*, č. 4, s. 153

¹¹ ILEK, Bohuslav (1986). *Kritika uměleckého překladu*. In: *AUC Philologica 1-3, Translatologica Pragensia II.*, 1. část. UK Praha, s. 320

¹² REISS, Katharina (1986). *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik. Kategorien und Kriterien für eine sachgerechte Beurteilung von Übersetzungen*. München: Hueber. s. 12

¹³ FERENCIK Ján (1981). *Kritika prekladu (Problémy jej súčasného vývinu)*. In: *Slavica slovac*. Roč. 16, č. 2, s. 122

skutečně odporné.“¹⁴ Při osobním rozhovoru Libor Dvořák uvedl, že od čtenářů dostávali každoročně desítky návrhů na Skřípec. To je vskutku poměrně velké množství, které rovněž ukazuje zájem čtenářů o dění ve světě překladové literatury, a především zájem o kvalitu vydávaných překladových titulů.

O metodice hodnocení překladu, respektive její absenci, pojednává Rakšányiová (2005): „*Kritika překladu se dnes – v situaci, kdy se překladatelství ‚zmocňují‘ diletanti – jeví jako jeden z málo účinných nástrojů na ovlivňování kvality překladu. Na druhé straně je však zřejmě nejzanedbávanějším odvětvím translatologie. Vedle programových formulací (Reiß 1991, Ferencík 1982) neexistují práce, které by šly dále a věnovaly se samotné metodice. Stanovená kritéria hodnocení (literární, lingvistické a pragmatické) jsou formulovány příliš obšírně na to, aby moderně zmapovaly překladatelský terén.*“¹⁵

K metodě formulace kritické recenze se roku 1982 vyslovil slovenský teoretik Ján Ferencík: „*Kritik překladu si při formulaci kritického textu vždy volí takovou metodu, která mu, vzhledem k jeho autorským vlastnostem a závěrům získaných analytickým procesem, nejlépe vyhovuje a nejpřesvědčivěji umocňuje zvolenou argumentaci. V případě potřeby kritik překladu některé postupy vypouští, mění jejich časovou následnost anebo využívá postupy jiných textů. Při kompozici kritického díla využívá různé styly – od přísně vědeckého až beletrizujícího, od vážného až po humorný a satirický. Velmi často využívá formy jiných žánrů, zejména publicistických, jako jsou recenze, zpráva o vydání publikace, komentář k vydání díla, fejeton, causerie apod.*“¹⁶

Hodnocení kvality literárního překladu je bezesporu součástí vývoje kulturně-literárního prostředí, proto lze považovat za velký přínos existenci literárních periodik, byť jen několika, které se alespoň zčásti a mnohdy skutečně jen okrajově, věnují evaluaci kvality beletristických překladových textů. Výzvy teoretiků k založení institucí, které by se věnovaly hodnocení kvality literárního překladu byly vyslyšeny převážně v univerzitním prostředí. Dnes se kritice překladu věnují ve velké míře studenti filologických nebo překladatelských oborů, a to až formou nejrozličnějších seminárních, bakalářských

¹⁴ ŠKRABAL, Michal, 2006. „Ženština byla plochého položení“, rozhovor s Liborem Dvořákem o natahování na Skřípec, překladatelském řemesle, počestné chudobě a Vladimíru Remkovi. *Tvar*. [online] Roč. 17, č. 12, str. 4 [cit. 4.4.2018] ISSN 0862-657 X. Dostupné z: <http://old.itvar.cz/prilohy/296/12-2006.pdf>

¹⁵ RAKŠANYIOVÁ, Jana (2005). *Překlad jako interkulturní komunikace*. Bratislava: AnaPress Bratislava, s. 57

¹⁶ FERENČÍK, Ján (1982). *Kontexty prekladu*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, s. 42

či magisterských diplomových prací. Výsledky těchto prací se však nedostanou do povědomí širokého kruhu čtenářů překladových děl, takže se o výsledcích studentských výzkumů dozvídají pouze lidé z oboru. Vnímáme to jako velkou škodu, neboť mezi těmito pracemi se rozhodně najdou i ty, které by mohly běžného čtenáře obohatit o zajímavé poznatky z oblasti překladu a kritiky překladu.

2.1 Rozdělení kritiky překladu

Jedno z nejzásadnějších východisek pro náš výzkum je Ferencíkovo rozdělení kritiky překladu. Ferencík představuje následující model kritik překladů:

Kritika literárních textů		
Kritika prototextů	Kritika matatextů	
	Kritika překladu	Kritika nepřekladových metatextů
	Kritika překladu společenská	Kritika překladu účelová

(Ferencík 1982, s. 39)

V našem výzkumu budeme vycházet z kategorií společenské a účelové kritiky překladu. Rešerši kritických ohlasů na Dvořákovy překlady budeme provádět na materiálu společenské kritiky překladu, neboť účelová kritika překladu není volně přístupná. Ferencík konstatuje, že „společnou vlastností všech forem účelové kritiky je to, že se zásadně nepublikují (pokud ano, pak jen z dokumentárních nebo výzkumných důvodů) a že je možné je využít pro úpravu překladového textu před jeho zveřejněním. Další charakteristickým rysem těchto kritik je jejich úzká adresnost, které se podřizuje taktéž metoda jejich formulace.“¹⁷ Do kategorie účelové kritiky překladu Ferencík řadí „nejrůznější druhy posudků a odborných expertiz pro potřeby vydavatelství, odborných institucí, vypisovatelů cen, prémie, soutěží apod.“¹⁸

¹⁷ FERENČÍK, Ján (1982). *Kontexty prekladu*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, s. 44

¹⁸ FERENČÍK, Ján (1982). *Kontexty prekladu*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, s. 44

Formulace společenské kritiky překladu je výsledek dvoufázového procesu: a) analytického a b) syntetického. Zde uvádíme modelový proces:

Spoločenská kritika prekladu (modelový proces)		
1. Analýza		
a. Interpretácia originálu	Interpretácia prekladu	
— zistenie literárnych a iných kontextov originálu	— koncepcia skutočná, zistenie jej odôvodnenosti	
— zistenie textových vlastností originálu	— zistenie vlastností prekladového textu	
— predpoklady pre vznik prekladu v slovenčine	— zaradenie do kontextu domácej prekladovej literatúry	
— predpokladaná optimálna koncepcia prekladu		
b. Závěry konfrontačnej interpretácie originálneho a prekladového textu		
		2. Formulovanie kritiky Syntéza
		a. Faktografická informácia o vzniku originálu a prekladu v rozsahu potrebnom pre komplexnú identifikáciu diela.
		b. Výsledky konfrontačnej analýzy originálu a prekladu ako východisko pre kritické hodnotenie a závery.
		c. Zhodnotenie prekladového textu ako tvorivého činu.
		d. Kritické zovšeobecnenie a závery (metodické, kultúrnospoločenské a iné).

Ferenčík 1982, str. 40–41

Podle Hrehovčíka (2006) se hodnocení překladu realizuje ve třech oblastech. „*Jde o hodnocení publikovaných překladů, hodnocení prací profesionálních překladatelů a hodnocení používané při výuce překladu. Hodnocení publikovaných překladů se obvykle týká překladů uměleckých a náboženských textů. Uplatňuje se buď při hodnocení jednoho textu (kritika překladu) anebo při porovnávání vícera překladů jednoho originálu (komparativní studium překladu). Cílem tohoto typu hodnocení je posoudit překlad z hlediska jeho věrnosti a kvality. Tradičně se vykonává bez použití jakýchkoliv objektivních kritérií a někdy také bez podrobnějšího porovnání s původním textem.*“¹⁹

Jak již bylo dříve zmíněno, v analytické části práce budeme věnovat pozornost rovněž žánrovým charakteristikám kritiky překladu. Zehnalová (2015) cituje následující žánry kritiky překladu dle Vizdalové:

- odborné texty s vědeckovýzkumným zaměřením určené především odborně zainteresovaným adresátům,
- publicistické texty různých novinářských žánrů psané v rámci kritické a recenzní činnosti a adresované širokému čtenářskému spektru,

¹⁹ HREHOVČÍK, Teodor (2006). *Prekladateľské minimum*. Bratislava: Nakladateľství Iris. s. 69

- posudky kvality překladu zpravidla neliterárního či odborného textu vypracované s cílem posoudit profesionální kompetenci překladatele,
- diplomové, ročníkové či seminární práce jako výstupy při univerzitní výuce a přípravě překladatelů.²⁰

2.2 Objektivita kritiky překladu

Subjektivita kritiky je jedním z úskalí formulace kritické recenze. Na to, že je potřeba maximálně eliminovat podíl subjektivního hodnocení, poukazují mnozí teoretici. V souvislosti s tímto tématem se vrátíme k již citovanému článku z časopisu *Dialog* (1960), jehož autorem je Josef Škvorecký, který tvrdí, že „překladová kritika musí být vedena snahou pomáhat a musí se snažit o vyloučení všech subjektivních nebo neoprávněně generalizujících úsudků.“²¹

2.3 Originál jako východisko

Téměř všichni odborníci věnující se problematice kritiky překladu, a to ať teoreticky nebo čistě prakticky, se shodují na tom, že kritická recenze překladového díla, která byla zpracována bez důkladné translatologické analýzy, nemůže být považována za hodnotnou kritiku. Hodnotit překladové dílo, aniž by se zohlednily původní hodnoty originálu, vnímáme jako projev neúcty k samotnému překladateli. Je povinností zodpovědného kritika přihlídnout při hodnocení překladu k původnímu dílu, analyticky zhodnotit veškeré jeho zvláštnosti a na základě analýzy originálu co nejobjektivněji zhodnotit samotný překladový text.

Popovič postuluje, že v kritické praxi existují dvě podoby překladatelské kritiky: „*první je kritika, která pracuje přímo s originálem. Je to zpravidla kritika překladu, která se „pěstuje“ na půdě teorie překladu (teoretik nebo překladatel se zajímá o aktuálně přeložená díla). Při této přímé manipulaci s originálem si kritik všímá kódu autora původního díla i kódu jeho čtenáře a konfrontuje ho s kódem překladatele i čtenáře překladu. V druhém případě se jedná o kritiku, která nepracuje s originálem. Kritik překladu si všímá literární situace přeloženého díla a i způsob, jakým reagoval příjemce na text překladu. Vlastní produkt překladatelské činnosti kritik nekonzultuje s originálem, ale se situací*

²⁰ In: ZEHNALOVÁ, Jitka a kol. (2015) *Kvalita a hodnocení překladu. Modely a aplikace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. s. 46. ISBN 978-80-244-4795-7 (on-line)

²¹ ŠKVORECKÝ, Josef (1960). O dvou zásadách kritiky překladu. *Dialog*. č. 4, s. 153

*domácí literatury, s kontextem nebo se sérií děl podobných přeloženému dílu.*²² Zda se kritici Dvořákových překladů opírají o výchozí text originálu bude rovněž předmětem výzkumu.

2.4 Praxeologie překladu

Kritik překladu musí mít neustále na vědomí, že ke zdánlivě scestným překladatelským řešením, překladatele mohly vést různé okolnosti, na které neměl vliv. Tímto neobhajujeme chyby věcného či sémantického charakteru v překladu. Máme na mysli ty pasáže originálu, které byly v překladu z nejasných důvodů vynechány a další „podezřelé“ nesrovnalosti, jež neodpovídají struktuře původního díla.

Zodpovědný kritik si v případě objevení takovýchto nesrovnalostí vždy dohledá okolnosti vzniku překladu, neboť jak víme, vznik překladového textu ovlivňuje řada jiných faktorů, které jsou mnohdy mimo překladatelskou kompetenci. V této souvislosti zmíníme cenzuru, účast redaktora na tvorbě překladového textu, finanční okolnosti nakladatelské praxe při vzniku překladu a další faktory, které souvisí se samotným procesem publikování překladu. Externí okolnosti vzniku překladového textu Popovič (1975) řadí do kategorie praxeologie překladu.²³

2.5 Interakce mezi kritikem a překladatelem

Širší pohled na průběh realizace překladu nás svádí k zamyšlení nad otázkou existence interakce mezi kritikem překladu a samotným překladatelem, o které pojednáme po provedené analýze kritických ohlasů na Dvořákovy překlady. Je pravdou, že výzvy k této vzájemné komunikaci mezi kritikem a překladatelem se objevují, například v periodiku Tvar (2006) se vyjadřuje Otakar Franczyk k dané problematice takto: *„Bylo by však také nutné dát kritizovanému překladateli možnost ke kritice se vyjádřit, nejlépe ještě před jejím uveřejněním, aby jeho vyjádření mohlo vyjít současně s kritikou jeho překladu.*“²⁴ V závěru autor také apeluje na to, že by *„kritika neměla jen zatracovat, nýbrž i vychvalovat*

²² POPOVIČ, Anton (1975). *Teória umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran, s. 247–248

²³ *ibid.*, s. 239

²⁴ FRANCZYK, Otakar, 2006. Pár slov k antice Skřípce. *Tvar*. [online] č. 14, str. 13. [cit. 4.4.2018] ISSN 0862-657 X. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/getpdf?path=Tvar/2006/14.pdf>

a podle ní by sami adepti překladatelského řemesla mohli usoudit, zda a nakolik se pro tuto činnost hodí.“²⁵

2.6 Kritik překladu

„Největší část čtenářů, a ovšem spisovatelů, již vrozenou mají proti kritice nenávist, a kdyby ještě starý středověký řád panoval, nepochybuju nikterak, že by kritikové, zároveň s katy atd., mezi nepoctivé lidi a čtveráky náleželi a na znamení nepoctivosti své aspoň pravý rukáv červený míti museli.“²⁶ Těmito slovy uvedl Karel Havlíček Borovský roku 1846 v České včele svůj článek *Kapitola o kritice*. Vlastnosti kritika překladu jsou často předmětem nejrozumnějších polemik. Na jednom se však odborníci shodnou: kritik literárního překladu by si měl zachovat objektivitu a zůstat maximálně nezaujatý vůči osobnosti překladatele. „Kritik překladu by neměl soudit překlad výhradně dle svých vlastních koncepcí, ale měl by se snažit především zjistit, jaká byla původní koncepce překladatelova.“²⁷

Josef Škvorecký roku 1960 na sjezdu členů Kruhu překladatelů prosazoval, aby si kritik před zahájením své kritické práce nejprve promluvil s překladatelem díla, které má posoudit, seznámil se s jeho koncepcí a problémy, které musel řešit, a teprve poté se pustil do vlastní práce.²⁸

Dle překladatelky Aleny Morávkové patří k dalším vlastnostem kritika uměleckého překladu „odbornost a současně intuice, umění skloubit smysl pro detail s cítěním celku. Dále zaujetí a zároveň nestrannost, schopnost povznést se nad osobní sympatie a antipatie, skupinové zájmy.“²⁹

Podle Ferenčíka (1981) se od kritika překladu očekává, že je odborníkem jak na literární prototext (originál), tak i na samotný překladový text. „Podvojnost odbornosti kritika překladu je základní podmínkou jakékoliv kritické činnosti v oblasti metatextů bez ohledů na to, jakého je charakteru a v jakém vztahu a postavení k prototextu se nachází. Kritik překladu tedy musí být schopný stejně dobře interpretovat jak originální, tak i překladový text, zhodnotit ho v textových i nadtextových relacích a vyvodit kritické soudy

²⁵ FRANCZYK, Otakar, 2006. Pár slov k antice Skřípec. *Tvar*. [online] č. 14, str. 13. [cit. 4.4.2018] ISSN 0862-657 X. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/getpdf?path=Tvar/2006/14.pdf>

²⁶ BOROVSÝ, K. H., 2001, Kapitola o kritice. *Tvar*. [online] č. 21, str. 18. [cit. 4.4.2018] ISSN 0862-657 X. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Tvar/2001/21/18.png>

²⁷ ŠKVORECKÝ, Josef (1960). O dvou zásadách kritiky překladu. *Dialog*. č. 4, s. 157

²⁸ srov. ŠKVORECKÝ, Josef (1960). O dvou zásadách kritiky překladu. *Dialog*. č. 4, s. 157

²⁹ MORÁVKOVÁ, Alena. (1994) *Kritika překladu – neuralgický bod*. In: HRDLÍČKA. Milan. *9x o překladu*. Praha: JTP., str. 33. ISBN 80-901-698-2-1.

a závěry.“³⁰ Popovič staví literárního kritika do pozice pozorovatele, jehož činnost je metajazyková: „*Literární kritik analyzuje, hodnotí, postuluje, instruuje z komunikační pozice pozorovatele.*“³¹

Dle Popoviče (1971) kritik překladu slučuje ve své osobě tři základní aspekty činnosti vzhledem k axiologii textu:

1. subjektivní vkus jako vzorec širšího literárního vkusu dané epochy,
2. analytické hodnocení objektu svého posuzování, tj. produkt překladatele,
3. funkci překladu v kontextu současné literatury.³²

Kritik překladu je především člověk, který se dokáže vžít do prostředí, v němž původní dílo vzniklo, čímž se přiblíží překladatelově koncepci, a následně ocení přínos hodnoceného překladu pro domácí literární prostředí.

Budeme sledovat, zda kritické recenze mají edukativní charakter a jaká je jejich celková podoba, neboť jak již zmiňoval Josef Škvorecký (1960): „[...] *překladová kritika víc než jiná může vážnému překladateli účinně pomoci, musí být vedena snahou pomáhat, a zadruhé, má-li to být kritika seriózní, musí se snažit o vyloučení všech subjektivních nebo neoprávněně generalizujících úsudků*“.³³ Autor dále uvádí, že „*je důležité eliminovat podíl subjektivna, osobních zálib, soukromých estetických koncepcí a představ o povaze originálu z kritické práce.*“³⁴ Aspekt subjektivity v kritických recenzích je jedním z nejkontroverznějších, neboť pro kritika je téměř nemožné se zcela vyhnout subjektivnímu hodnocení recenzovaného textu.

Povinností kritika překladu je být maximálně informován o situaci na domácím knižním trhu, znát veškeré historické a literární kontexty originálního díla a již existujících překladů, aby mohl při svém hodnocení poukázat na přínos překladu v domácím (přijímajícím) literární prostředí a maximálně kvalitně překlad ohodnotit.

Popovič (1971) konstatuje, že vztah kritika k textu má operativní charakter. Obdobně je na tom postulování některých požadavků ze strany kritika vůči překladateli, a ostatně

³⁰ FERENČÍK Ján (1981). *Kritika překladu (Problémy jej současného vývinu)*. In: *Slavica slovacca*. Roč. 16, č. 2, str. 122-123

³¹ srov. POPOVIČ, Anton (1971). *Poetika umeleckého překladu*. Bratislava: Tatran, s. 39

³² POPOVIČ, Anton (1971). *Poetika umeleckého překladu*. Bratislava: Tatran, s. 24

³³ ŠKVORECKÝ, Josef (1960). O dvou zásadách kritiky překladu. *Dialog*. č. 4, s. 153

³⁴ ŠKVORECKÝ, Josef (1960). O dvou zásadách kritiky překladu. *Dialog*. č. 4, s. 155

i pragmatický zájem kritiky překladu o čtenáře překladu.³⁵ „Tyto tři funkce zpravidla kritika překladu neplní vždy. Většinou obrací svou pozornost na poskytování informací o autorovi původního díla, o kontextu originálu apod. Překladateli a samotné funkci hotového překladu v relacích domácí literatury se věnuje už méně pozornost.“³⁶

2.7 Hodnocení kvality překladu

Podle Zehnalové (2010) lze pojmy hodnocení překladu, hodnocení kvality překladu, kritika překladu (evaluation, assessment, translation quality assessment /TQA/, translation criticism) lze chápat dvojím způsobem:

- a) Jako součást překladatelského procesu a snahu překladatele vytvořit kvalitní produkt, případně jako součást výuky překladatelů, viz např. Reissová (1971/2000), Kussmaul (1995), Nordová (1991) nebo Newmark (1988).
- b) Jako různé typy hodnocení kvality překladu (produktu i procesu) jinými osobami než překladatelem a různé způsoby práce s výchozím textem (VT) a cílovým textem (CT).³⁷

K hodnocení kvality literárního překladu patří bezpochyby existence Anticeny Skřípec, kterou každoročně v květnu uděluje Obec překladatelů za nekvalitní překlady z cizího jazyka do češtiny. Kandidáta na Anticenu Skřípec může navrhnout kdokoli.³⁸ Takovéto návrhy čtenářů se v literárních periodikách objevují, což vypovídá o zainteresovanosti odborníků i laiků v kvalitě vydávaných překladových děl. Motivaci vzniku Anticeny Skřípec souvisela se situací na knižním trhu na počátku 90. let minulého století. Redaktor Michal Škrabal³⁹ situaci popisuje v jednom rozhovoru: „Na trhu se tehdy začaly objevovat texty až nesrozumitelné, porušující elementární pravidla českého jazyka, přímo z nich číselo pohrdání reáliemi, neznalost frazeologie, jazyková nedbalost, celková topornost výrazu a zejména absence redaktorské práce. A s tím se občas bohužel setkáváme dodnes. Je naší profesionální povinností se od takových paskvilů jednoznačně distancovat,

³⁵ srov. POPOVIČ, Anton (1971). *Poetika umeleckého překladu*. Bratislava: Tatran, s. 24

³⁶ POPOVIČ, Anton (1971). *Poetika umeleckého překladu*. Bratislava: Tatran, s. 24

³⁷ KNITTLOVÁ, Dagmar, GRYGOVÁ Bronislava a ZEHNALOVÁ Jitka (2010). *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta.

³⁸ Srov.: <http://www.obecprekladatelů.cz/anticena-skripec.htm>

³⁹ Michal Škrabal – absolvent FF UK (obory bohemistika a letonistika). Působil v Tvaru v letech 2005–2017. Více na: <https://itvar.cz/glosy>

*neboť v očích veřejnosti zásadně znevažují dobrou pověst překladatelské profese.*⁴⁰ Obec překladatelů při udělování hodnotí nejen kvalitu odvedené práce na překladatelově straně, ale i kvalitu redakční práce, což je neodlučitelná součást procesu vzniku překladu.

2.8 Shrnutí teoretických východisek

Z výše uvedené preskriptivní teorie budeme vycházet při analýze kritických ohlasů Dvořákových překladů. Pro náš výzkum jsme se rozhodli vybrat ty teoretické aspekty, které souvisí s hodnocením překladového literárního díla a které nás v souvislosti s naším výzkumem budou zajímat. Během analýzy se tedy pokusíme nalézt odpovědi na následující otázky:

1. Jaké jsou žánrové charakteristiky jednotlivých kritik Dvořákových překladů?
2. Navrhuje kritik překladu lepší překladové řešení?
3. Pracuje autor kritické recenze při svém hodnocení s originálem?
4. Došlo před či po publikování kritického hodnocení Dvořákova překladu k interakci mezi překladatelem a kritikem?
5. Jaké jsou profily kritiků Dvořákových překladů?
6. Má kritika edukativní charakter a je přínosná pro laického čtenáře?
7. Co je Dvořákovi v jeho překladech vytýkáno, a za co je naopak chválen?

Odpovědi na výše uvedené otázky budou součástí empirické částí práce a budou zobecněny v závěru. Cílem naší práce bude rovněž sledovat, jaký druh kritických ohlasů Dvořákových překladů převažuje – ohlasy profesionální, poloprofesionální či laické.

Do kategorie **profesionálních kritických ohlasů** řadíme reflexe, jejichž autoři jsou odborníci, kteří se pohybují v oboru, pracují jako překladatelé, redaktori či nakladatelé, mají vysokoškolské vzdělání v oboru rusistiky, translatologie či jiném filologickém oboru.

Kategorie **poloprofesionálních kritických ohlasů** obsahuje studentské kvalifikační práce, které byly věnovány hodnocení kvality Dvořákových překladů či v nich byly komparovány Dvořákovy překlady s překlady jeho předchůdců. Vycházíme z předpokladu, že autoři těchto prací jsou studenti, nicméně již mají odpovídající jazykovou a odbornou přípravu, dokážou kriticky zhodnotit kvality překladového textu na základě komparace překladu s originálním dílem a své soudy následně adekvátně zdůvodnit.

⁴⁰ LINHARTOVÁ, Hana, 2014. Skřípec. K rozhovoru s O. Vimrem. *Tvar*. [online] č. 21, str. 22. [cit. 4.4.2018] ISSN 0862-657 X. Dostupné z: <http://old.itvar.cz/prilohy/925/Tvar21-2014.pdf>

Do kategorie *laických kritických ohlasů* řadíme ty ohlasy, které se vyskytly v internetových diskuzních fórech či jiných tištěných zdrojích. Jejich autory řadíme do kategorie laiků, neboť nelze dohledat jejich profesní profil ani ohodnotit jejich hloubku znalosti vědy o překladu, kritiky překladu či znalosti ruskojazyčné literatury.

3 EMPIRICKÁ ČÁST

2.9 Libor Dvořák a jeho dílo

Postava Libora Dvořáka je bezesporu v povědomí mnoha českých čtenářů, kteří sledují vývoj současné ruské literatury. Tento překladatel je totiž autorem více než devadesáti překladů, převážně z ruštiny. Do češtiny převádí především díla ruských autorů, avšak mezi tímto množstvím přeložených titulů se najdou taktéž překlady z angličtiny (například *Soukromé životy hvězd* (česky 1993) a *Bronzová záhada* (česky 1994)) či tituly, jejichž autorem je sám překladatel (*Ej, čuvak! Ruský slang aneb český hambář jazyka ruského* (1995), *Šutkopis; rusko-česká kniha vtipů* (1996), *Lenin je v Ječný* (1997), *Nové Rusko* (2000), *Česká televize – věc veřejná aneb Zápisky teroristovy* (2001)).⁴¹

Libor Dvořák se narodil v Chebu 6. června roku 1948. Absolvoval maturitu v Mladé Boleslavi na Střední zemědělské technické škole mechanizační a následně vystudoval obory ruština a filozofie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Pracoval v Lidovém nakladatelství v redakci překladového časopisu *Sovětská literatura* (1974–1991), kde redigoval překlady své doby významných překladatelů jako například Jaroslava Piskáčka či Jana Zábrany.⁴² V 70. a 80. letech překladatel působil v nakladatelství Odeon.⁴³ V letech 1990–1991 zastával funkci šéfredaktora a ředitele nakladatelství. Od roku 1991 byl činný (na pozici redaktora) v nejrůznějších mediálních organizacích jako například Východoevropská informační agentura, Československá a Česká televize, Česká informační agentura, Rádio Alfa. Od roku 1996 působil v redakci České televize,⁴⁴ kde pracoval jako redaktor zahraniční rubriky zpravodajství. Stejnou pozici zastával na Radiu Alfa. Svě působení v České televizi ukončil roku 2005⁴⁵. V témže roce začal pracovat v Českém rozhlasu 6. V Českém rozhlasu Plus působí od března 2013.

Dvořák vstupuje do překladatelského prostředí již na konci sedmdesátých let minulého století, kdy roku 1978 vychází jeho první překlad *Tajná fronta*, jehož ruským autorem je Semjon Kuzmič Cvigun.⁴⁶ Velkou část své překladatelské kariéry překladatel věnoval dílu bratrů Strugackých, které objevil v 80. a 90. letech, a v jejichž románech, jak sám popisuje

⁴¹ Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatel.cz/databaze/D/DvorakLibor.htm> [cit. 15. 1. 2018]

⁴² Informace dostupné z audiozáznamu rozhovoru s Liborem Dvořákem: <https://vltava.rozhlas.cz/libor-dvorak-novinar-komentator-prekladatel-5732594> [cit. 2. 4. 2018]

⁴³ informaci o působení v Odeonu v uvedeném období překladatel sdělil během osobního rozhovoru

⁴⁴ Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatel.cz/databaze/D/DvorakLibor.htm> [cit. 15. 1. 2018]

⁴⁵ informace o roku ukončení svého působení v ČT sdělil překladatel během osobního rozhovoru

⁴⁶ Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatel.cz/databaze/ZZPREKLADY/totalrustina.htm> [cit. 28. 1. 2018]

v jednom z rozhovorů pro Týdeník rozhlas, nikdy nechybělo politikum, které zejména v těžkých dobách totality považoval téměř za nedílnou část každé pořádné literatury.⁴⁷ Jak uvádí sám překladatel, s bratry Strugackými měl přátelský vztah a dle potřeby s nimi konzultoval (především s Arkadijem Natanovičem Strugackým) svá překladová řešení.⁴⁸

V 80. a 90. letech překladatel působil v revue Světová literatura, kde čtenářům prostřednictvím svých překladů představoval ruskojazyčné autory.

Roku 1995 vychází Dvořákova kniha s názvem *Ej, čuvak! Ruský slang aneb Český hambár jazyka ruského*. Tento titul byl předmětem jedné diplomové práce, která vznikla na Katedře rusistiky a lingvodidaktiky Pedagogické fakulty, a byl podroben kritice T. G. Nikitinové a M. V. Mokienko, neboť Dvořák do slovníku údajně řadí kromě slangových výrazů i vulgarismy a výrazy, které patří do slovníku spisovné slovní zásoby (např. *барышня, братец, душенька*).⁴⁹

V roce 2006 Libor Dvořák obdržel Tvůrčí odměnu (Cena Josefa Jungmanna) za překlad díla Ivana Alexejeviče Bunina *Proklaté dny*⁵⁰ (česky 2006). Hlavní tvůrčí odměna (Cena Josefa Jungmanna) putovala k překladateli roku 2009 za překlad Sorokinovy knihy *Den opričníka* (česky 2009).⁵¹

Dvořákovy překlady byly v rámci ceny Magnesia Litera celkem dvakrát nominovány v kategorii Litera za překladovou knihu. Poprvé v roce 2010 za překlad Sorokinovy knihy *Den opričníka*⁵², podruhé roku 2012 za překlad díla *Vánice*⁵³ od stejného autora.

Dvořákovy překlady se staly rovněž předlohou některých divadelních inscenací. Dvořákův překlad zvolilo například Divadlo v Dlouhé pro hru *Oblomov*,⁵⁴ dále Divadlo Viola

⁴⁷ KOČÍK, René, 2005. Libor Dvořák: I sedmnáctý Havran má smysl. In: *Týdeník Rozhlas*. [online] č. 19 [cit. 15.1.2018] Dostupné z: <http://www.radioservis-as.cz/archiv05/1905/19titul.htm>

⁴⁸ ZÁVODNÁ, Eliška, 2017. Libor Dvořák, novinář, komentátor, překladatel. In: *Český rozhlas*. [online]. [cit. 5.4.2018]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/libor-dvorak-novinar-komentator-prekladatel-5732594>

⁴⁹ HAVRLÍKOVÁ, Zdeňka. *Současná mluva mládeže v ruštině a češtině*. Praha, 2006. Magisterská diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra rusistiky a lingvodidaktiky. Vedoucí práce PhDr. Hana Žofková, CSc. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/20695/>

⁵⁰ Dostupné z: <http://www.obecprekladatel.cz/16-rocnik.htm> [cit. 11.4.2018]

⁵¹ Dostupné z: <http://www.obecprekladatel.cz/19-rocnik.htm> [cit. 11.4.2018]

⁵² Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Magnesia_Litera_2010 [cit. 11.4.2018]

⁵³ Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Magnesia_Litera_2012 [cit. 11.4.2018]

⁵⁴ HULEC, V., 2016. Bez žertu, satiry, ironie a hlubšího významu. In: *Divadelní noviny*. [online]. 29.3.2016 [cit. 31.3.2018]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/bez-zertu-satiry-ironie-a-hlubsiho-vyznamu>

v představení *Když teče do bot*⁵⁵ a Docela velké divadlo (Litvínov) vycházelo z Dvořákova překladu ve hře *Mistr a Markétka*.⁵⁶ Rovněž Divadlo Dagmar zvolilo pro své představení *Maršo vorijla*⁵⁷ Dvořákův překlad knihy *Ruský deník* (autorka Anna Politkovská). Roku 2011 se konala premiéra inscenace *Třicátá Marinina láska*⁵⁸ (připravili Karel Steigerwald a Viktorie Čermáková společně s Divadelním studiem Továrna), rovněž zpracováno dle Dvořákova překladu. V rámci plzeňského divadelního festivalu Divadlo byla roku 2012 představena inscenace *Parchanti*, která částečně vycházela z Dvořákova překladu Prilepinovy knihy *Botky plné horké vodky*. Inscenaci volně zpracovali režisér Kirill Serebrennikov a spisovatel Zachar Prilepin.⁵⁹ V roce 2013 zpracovalo Studio hrdinů inscenaci *Den opričníka*, která rovněž vycházela z Dvořákova překladu.⁶⁰ Za zmínku rozhodně stojí i to, že o Dvořákův překlad *Mistra a Markétky* se opírali při zpracování desetidílného stejnojmenného televizního seriálu, který byl v roce 2010 oceněn zvláštní cenou Františka Filipovského za mimořádné dabingové zpracování televizních nebo filmových snímků různých žánrů.⁶¹

V současné době patří Libor Dvořák k předním českým odborníkům na Rusko a postsovětský prostor. V Českém rozhlasu se podílí na pořadu *Den podle...* a působí jako dlouholetý komentátor pořadu *Názory a argumenty*⁶² a spolupracuje se zpravodajstvím Seznam Zprávy.

⁵⁵ *Když teče do bot*. In: I-Divadlo.cz [online]. [cit. 31.3.2018] Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/divadlo/divadlo-viola/kdyz-tece-do-bot>

⁵⁶ Docela velké divadlo Litvínov. [online]. [cit. 31.3.2018] Dostupné z: www.kulturanb.cz/divadlo/programy/18_01/24_MISTR/mistr.htm

⁵⁷ *Maršo vorijla*. [online]. [cit. 31.3.2018] Dostupné z: <http://divadlodagmar.cz/repertoar/marso-vorijla/>

⁵⁸ Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10121061347-q/211562210900006/obsah/148821-tricata-marinina-laska> [cit. 7.4.2018]

⁵⁹ JIŘÍK, J., 2012. Vpád ulice do ruského divadla. In: *A2*. [online]. [cit. 1.4.2018] Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2012/21/vpad-ulice-do-ruskeho-divadla>

⁶⁰ *Den opričníka*. In: *Studio hrdinů*. [online]. [cit. 7.4.2018] Dostupné z: <https://www.studiohrdinu.cz/predstaveni/den-opricnika/>

⁶¹ Prestižní cenu za dabing získali Adamovská a Tomáš Juříčka. In: *Lidovky*. [online]. 18.9.2010. [cit. 11.4.2018] Dostupné z: https://www.lidovky.cz/prestizni-cenu-za-dabing-ziskali-zlata-adamovska-a-tomas-juricka-pxm-kultura.aspx?c=A100918_203610_in_kultura_ter

⁶² Redakce komentátorů. Libor Dvořák. Moderátor, komentátor. In: *Český rozhlas*. [online]. [cit. 11.3.2018] Dostupné z: www.rozhlas.cz/lide/czp_komentatori/_zprava/libor-dvorak--798167

2.10 Periodizace a zdroje kritických ohlasů

Pro přehledné zpracování empirické části práce jsme se rozhodli rozdělit výsledky analýzy podle dekád. Výsledky budou zařazeny do následujících období: 1978–1988, 1989–1999 a 2000–2017. Do zdrojů rešerše spadají následující tištěná periodika a internetové zdroje:

- *Světová literatura* (tištěná vydání mezi lety 1970–1996)
- *Literární noviny* (tištěná vydání mezi lety 1993–2017)
- časopis *PLAV* (2005–2017)
- časopis *Tvar* (1990–2017)
- kulturní časopis *A2*, tištěná vydání (2006–2017) a archiv z webových stránek časopisu <https://www.advojka.cz/>
- časopis *HOST* (2005–2017)
- časopis *Revolver Revue* (2005–2017)
- webové stránky <http://www.iliteratura.cz/>

Do rešerše kritických reflexí Dvořákových překladů patří také kvalifikační práce univerzitních filologických oborů, jejichž soupis bude součástí seznamu bibliografie.

2.10.1 Kritické ohlasy v letech 1978–1988

První Dvořákův překlad *Tajná fronta* byl publikován roku 1978, což je také důvod, proč první dekáda začíná uvedeným rokem.

Shrnutí dekády 1978–1988

V uvedeném období, kdy Libor Dvořák patřil k začínajícím překladatelům, nebyly nalezeny žádné kritické ohlasy, které by jakkoli reagovaly na kvalitu jeho překladů. Je to dekáda, která je spjata s obdobím hluboké normalizace, z čehož s velkou pravděpodobností pramení i samotný fakt absence kritiky překladu jako takové. Navíc jak potvrdil sám překladatel během osobního rozhovoru – kritiky překladu bylo v té době poměrně málo.

2.10.2 Kritické ohlasy v letech 1989–1999

Danou dekádu považujeme v našem výzkumu za jednu z nejdůležitějších, neboť se jedná o období, které je z historického hlediska považováno za průlomové pro vývoj českého literárního prostředí. Souvisí to především s pádem totalitního režimu, změnou nakladatelské politiky, zrušením cenzury a celkovým uvolněním společenských poměrů.

Na úvod ocitujeme část článku *Kritika jako hra* z roku 1996, jehož autorem je Aleš Haman, historik a literární teoretik: „*Položme si nyní otázku, jaká je přítomná situace literatury a kritiky? Postoje a názory umělců a kritiků z doby normalizace přestávají odpovídat změně, jakou zaznamenal listopad 1989. Pro některé přinesl pád totalitního systému opojení svobodou, pocit, že „všechno je možné“ (anything goes), že umění se konečně vymanilo z mimoumělecké služebnosti (hovoří se dokonce o definitivním překonání českého obrozenectví). Jiní zase zoufají nad chaosem hodnot, který vyvolal vpád tržních poměrů do světa literatury, a stýskají si, že náročná literatura se stává exkluzivní zálibou hrstky intelektuálních labužníků.*“⁶³

Roku 1990 se v novinách *Tvar* objevila rubrika s názvem „Kritizuj si sám“.⁶⁴ Její náplní měly být čtenářské kritiky běžně dostupných literárních děl.⁶⁵ Vznik takovéto rubriky bezpochyby svědčí o snaze podnítit zájem čtenářů o dění v literárním světě, a poskytnout tak čtenářům možnost volně se vyjádřit ke kvalitě jednotlivých literárních děl. Bohužel jsme nezaznamenali obdobné vyzvání čtenářů k laickému hodnocení kvality výlučně překladových děl⁶⁶. Jsme toho názoru, že by se mohly objevit zajímavé ohlasy čtenářů, kteří se laicky zajímají o překlady a jejich kvalitu.

Laické ohlasy na překladovou tvorbu se začínají objevovat o něco později, konkrétně se založením elektronických verzí literárních portálů, jimiž jsou kupříkladu *iliteratura.cz*, kde se v rubrice *Kritika* překladu setkáváme i s kritickými reakcemi samotných čtenářů kritizovaného překladu. Více o výsledcích rešerše z webového literárního portálu *iliteratura.cz* bude pojednáno ve třetí dekádě (2000–2017).

⁶³ HAMAN Aleš. *Kritika jako hra*. *Literární noviny*. 1996, roč. 7, č. 21, str. 5. ISSN 1210-0021.

⁶⁴ Tato rubrika začala s prvním vydaným číslem roku 1990

⁶⁵ Kritizuj si sám. *Tvar*. [online] 1990, roč. 1, č. 5, str. 15 [cit. 4.4.2018] ISSN 0862-657 X. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Tvar/1.1990/5/15.png>

⁶⁶ Spíše se objevovala vyzvání Obce překladatelů k zasílání překladových děl, která by kvůli své velmi průměrné kvalitě mohla být nominována na anticenu Skřípec.

Tato dekáda se nevyznačuje výrazným publikováním překladů z ruštiny. K situaci o vydávání ruskojazyčných autorů se pro periodikum *Tvar* vyjadřovala překladatelka Alena Morávková: „*Musíme připomenout, že čeští nakladatelé dosud příliš nedůvěřují novým jménům v české ani v ruské literatuře, protože se bojí finančního neúspěchu.*“⁶⁷ Situace na českém knižním trhu se v tomto období bezpochyby začala ubírat jiným směrem, po roce 1989 se ruština uměle potlačila a v devadesátých letech se začaly vydávat knihy, které před revolucí vycházet nemohly. Právě v tomto období se Libor Dvořák pustil do překladů knih jako *Ruská krasavice* od Jerofejeva (*1938 †1990), *To jsem já, Edáček* od Limonova (*1943) či *Marinina třicátá láska* od Sorokina (*1955).⁶⁸ Nakladatelé upřednostňují z ruské beletrie již známá jména jako Gogol, Dostojevskij či Bulgakov. Navíc jak zmiňuje Libor Dvořák: „*Na vydání titulu opravdu současného je třeba zjevně mít dost odvahy. Člověku pak připadá docela smutné, když téměř patnáctitisícového nákladu dosáhne Denní hlídka světově proslulého Sergeje Lukjaněnka, což ovšem není literatura, ale v nejlepším případě jen čtivo.*“⁶⁹

Během rešerše jsme rovněž došli ke zjištění, že během této dekády se v periodikách s literárním zaměřením objevují spíše knižní či kritické recenze na tituly z francouzského či španělského literárního prostoru. Komentáře k ruskojazyčným titulům se téměř nevyskytují. Zdůvodňujeme si to především (snad i jen) výraznými změnami na politickém poli, což mělo přímý vliv na všechny sociální a kulturní oblasti života v České republice.

Shrnutí dekády 1989–1999

V uvedené druhé dekádě taktéž nebyly nalezeny žádné kritické ohlasy na Dvořákovy překlady. Nehledě na skutečnost, že se neobjevily žádné kritické recenze, Dvořák byl v daném období poměrně aktivní, pokud jde o publikování nových překladů. Při osobním rozhovoru překladatel zmínil, že si myslí, že by během této dekády za ohlas stály alespoň jeho překlady děl bratrů Strugackých (*Kulhavý osud*, česky 1989; *Vlny ztišují vítr*, česky 1989; *Špunt*, česky 1989) či Sorokinova *Třicátá Marinina láska* (česky 1995)⁷⁰. V devadesátých

⁶⁷ MORÁVKOVÁ, Alena. Ruská literatura v českých překladech (1990–2001). *Tvar*. 2002, roč. 13, č. 15, str. 19. ISSN 0862-657 X.

⁶⁸ ŠKRABAL, Michal, 2006. „Ženština byla plochého položení“, rozhovor s Liborem Dvořákem o natahování na Skřípec, překladatelském řemesle, počestné chudobě a Vladimíru Remkovi. *Tvar*. [online] Roč. 17, č. 12, str. 4 [cit. 4.4.2018] ISSN 0862-657 X. Dostupné z: <http://old.itvar.cz/prilohy/296/12-2006.pdf>

⁶⁹ MISAŘ, Aleš, 2009. Jedna otázka pro Libora Dvořáka. *Tvar*. [online] roč. 20, č. 6, str. 3 [cit. 4.4.2018] ISSN 0862-657 X. Dostupné z: <http://old.itvar.cz/prilohy/134/Tvar06-2009.pdf>

⁷⁰ srov. Příloha č. 1 – *Přehled překladové tvorby Libora Dvořáka*

letech vycházely Dvořákovy překlady v periodiku *Světová literatura, revue zahraničních literatur*.^{71 72}

2.10.3 Kritické ohlasy v letech 2000–2017

Třetí, pro náš výzkum závěrečná dekáda, se vyznačuje poměrně hojným množstvím kritických reflexí na Dvořákovy překlady. Souvisí to bezpochyby s tím, že mezi lety 2000 až 2017 vyšly Dvořákovy překlady významných ruských autorů, konkrétně se jedná o tyto tituly: *Mistr a Markétka* (2005), *Den opričníka* (2009), *Vojna a mír* (2010), *Taras Bulba* (2012), *Bratři Karamazovi* (2013), *Oblomov* (2015) a další.

Rok 2004

V roce 2004 byla v Tvaru publikována recenze Čechovova výboru z povídek, jenž sestavil a přeložil Libor Dvořák (*Podvodníci z nouze*, česky 2003). Autorem recenzovaného souboru povídek (i Dvořákova překladu) je Jiří Honzík⁷³. Jeho recenze je věnována především samotnému výboru. Autor recenze vyzdvihuje v případě Dvořákova překladu větší expresivitu jazyka oproti jeho překladatelským předchůdcům, kteří českým čtenářům věnovali své překlady Čechovových povídek (Petr Kříčka, Jaroslav Hulák či Emanuel Frynta). Dvořákův překlad je dle názoru recenzenta posunut směrem k současnému úzu, vyznačuje ho větší mluvnost a expresivita: „*Nejnápadněji to signalizují tendence k větší srozumitelnosti a názornosti u významově zatížených vlastních jmen (...)*.“⁷⁴

K dalším nejvýraznějším změnám u Dvořáka dochází ve stylizaci přímé řeči jednajících postav. Zatímco v originále je užito spíše neutrálního, o hovorové prvky obohaceného jazyka, Dvořák zde „*sahá k mnohem uvolněnější a drsnější, ve výrazivu a větné skladbě obecné, zhusta i slangu a záměrným primitivismům, eventuálně nářečním vlivům otevřené češtině*.“⁷⁵ Z Honzíkova textu vyplývá, že překladatel bere ohled na současného čtenáře a snaží se jazyk modernizovat.

Autor také chválí kompozici Dvořákova výběru povídek, které jsou rozděleny dle tematického klíče, a nikoliv seřazeny chronologicky. Vzhledem k tomu, že má celá knižní (kritická) recenze relativně malý rozsah a byla očividně zaměřena především na hodnocení

⁷¹ srov. DVOŘÁK, L. Sergej Dvlatov. Cizinka a jiné prózy. *Světová literatura*. 1996, roč. 41, č. 1, s. 33–125.

⁷² srov. DVOŘÁK, L. Znovu Viktor Jerofejev. *Světová literatura*. 1996, roč. 41, č. 2, s. 96–174.

⁷³ Jiří Honzík – (*1924 †2018) docent, literární vědec, rusista, překladatel z ruštiny a němčiny. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/jiri-honzik-4492> [cit. 10.4.2018]

⁷⁴ HONZÍK, Jiří. Konečně zas Čechov povídkář. *Tvar*. 2004, roč. 15, č. 18, s. 21. ISSN 0862-657 X.

⁷⁵ HONZÍK, Jiří. Konečně zas Čechov povídkář. *Tvar*. 2004, roč. 15, č. 18, s. 21. ISSN 0862-657 X.

literárního díla, na důkladnější rozbor kvality Dvořákova překladu pravděpodobně nezbyl prostor (možná to ani nebyl záměr).⁷⁶ Tuto reflexi řadíme do kategorie profesionálních kritických ohlasů a hodnotíme ji jako přínosnou pro laické publikum. Její autor pracoval při hodnocení překladu s originálem, což odpovídá teoretickým požadavkům.

Rok 2005

Výše uvedený Dvořákův literární počín nebyl poslední – v roce 2005 vychází kniha *Nic k smíchu. Převážně neveselé povídky tří mistrů ruského humoru.*, kterou rovněž přeložil a sestavil sám překladatel. V knize nalezneme povídky Čechova, Averčenska i Zoščenska. Ve stejném roce vychází v časopise Host knižní recenze, která je rovněž zaměřena na strukturu a téma knihy, ale v závěru autor (Michal Sýkora⁷⁷) věnuje pár řádků i samotnému překladu a překladateli: „*Překladaťsky se Libor Dvořák s povídkami vypořádal se ctí a více než zdařile. Jeho převody se vyznačují velkým jazykovým citem a smyslem pro jemné odstínění hovorového a spisovného jazyka včetně komického efektu vyvolaného přecházením mezi nimi (o to víc zarazí kazový detail jako použití pseudohanáčtiny v promluvách vozky v Averčenkově „Autobiografii“).*“⁷⁸ V daném souboru povídek se Dvořák rozhodl pozměnit název snad jedné z nejznámějších Čechovových povídek *Dáma s psíčkem* na *Dáma s pejskem*. Na tuto změnu upozorňuje i sám recenzent, přičemž tuto Dvořákovu úpravu nepovažuje za nejvhodnější, neboť čtenáři již mají zažitý původní název povídky. Jeho závěrečné hodnocení nových Dvořákových překladů však zní optimisticky: „*(...) mají jeho překlady všechny předpoklady plnohodnotně nahradit převody starší.*“⁷⁹

Uvedená knižní recenze kvality překladu zohledňuje spíše okrajově. Její autor pravděpodobně pracoval s originálem, ale z textu recenze nevyplývá, že by překlad byl podroben důkladnější analýze. Tuto recenzi řadíme do kategorie profesionálních ohlasů.

Roku 2005 se objevuje již zmíněný Dvořákův překlad románu *Mistr a Markétka*, který, jak komentuje sám překladatel „*je koncipován tak – kupříkladu po stránce lexikální –, aby nevydržel tak dlouho jako překlad dosavadní, zatím jediný, a tudíž kanonický*“.⁸⁰

⁷⁶ HONZÍK, Jiří. Konečně zas Čechov povídkář. *Tvar*. 2004, roč. 15, č. 18, s. 21. ISSN 0862-657 X.

⁷⁷ Michal Sýkora – (*1971) pedagog, literární teoretik a spisovatel. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Michal_Sýkora_\(spisovatel\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Michal_Sýkora_(spisovatel)) [cit. 10.4.2018]

⁷⁸ SÝKORA, Michal, 2005. Přece jen k smíchu. *HOST*. [online] roč. 21, č. 8, str. 54 [cit. 4.4.2018] ISSN 1211-9938. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2005/8-2005/prece-jen-k-smichu>

⁷⁹ SÝKORA, Michal, 2005. Přece jen k smíchu. *HOST*. [online] roč. 21, č. 8, str. 54 [cit. 4.4.2018] ISSN 1211-9938. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2005/8-2005/prece-jen-k-smichu>

⁸⁰ KOČÍK, R., 2005. Libor Dvořák: I sedmnáctý Havran má smysl. In: *Týdeník rozhlas*. [online] 2.5.2005 [cit. 15. 1. 2018] Dostupné z: <http://www.radioservis-as.cz/archiv05/1905/19titul.htm>

Další z důvodů, který vedl překladatele k nové verzi překladu, zmiňuje roku 2017: „*Na Bulgakova jsem si myslel velmi dlouho. A to i přesto, že si myslím, že dosavadní jediný český překlad Aleny Morávkové, který vznikl už na přelomu šedesátých a sedmdesátých let minulého století, je pořád funkční a kvalitní. Postupně ale ve mně zvítězilo přesvědčení, že by se z originálu dalo těžit víc nebo že by se dalo leccos přetlumočit jinak.*“⁸¹ V jednom rozhovoru na otázku, proč se rozhodl vrátit ke klasikům, Dvořák vysvětluje svou motivaci k novému překladu *Mistra a Markétky*: „*(...) to byl už od fakultních let můj sen, i přestože tady byl dobrý a stále je plně fungující překlad Aleny Morávkové. Ale já jsem si některé věci představoval jinak než ona. Tak jsem si to přeložil nejdřív pro sebe, do šuplíku, beze smlouvy. A až potom se ukázalo, že nový Odeon překlad vydá. Od té doby vyšel třikrát nebo čtyřikrát.*“⁸² Více o motivaci překladatele k vytvoření nového překladu viz Příloha č. 3.

Dvořák při překladu *Mistra a Markétky* zvažoval změnu názvu románu. Při rešerši bylo zjištěno, že překladatel od svého původního záměru (zaměnit Markétku na Markétu) upustil: „*...během práce na tomto největším Bulgakovově díle jsem si uvědomil, že v názvu kouzlo nového překladu jistě netkví. Tím spíš, že v našem literárně-kulturním kontextu má ten původní už své místo.*“⁸³ Kritické ohlasy reagující na nový Dvořákův překlad se vyskytují o něco později.

Rok 2007

Roku 2007 byla na Ústavu translatologie Filozofické fakulty v Praze obhájena magisterská diplomová práce s názvem *Bulgakovův román Mistr a Markétka a jeho české překlady*⁸⁴ (Natalija Kargalceva⁸⁵), kterou řadíme do kategorie poloprofesionálních kritických ohlasů. Autorka práce prováděla komparaci obou českých překladů Bulgakovova románu – překladu A. Morávkové a L. Dvořáka. Nehledě na to, že autorka práce byla studentka, analýza obou překladů je velice podrobná.

⁸¹ PAZDERKA, Josef, 2017. Libor Dvořák: Život současného Ruska je schizofrenní. In: *Vitalplus.org* [online] 21.8.2017 [cit. 15.1.2018] Dostupné z: <https://vitalplus.org/libor-dvorak-zivot-soucasneho-ruska-je-schizofrenni/>

⁸² ZÁVODNÁ, Eliška, 2017. Libor Dvořák, novinář, komentátor, překladatel. In: *Vltava.rozhlas.cz* [online] 23.5.2017 [cit. 11.3.2018] Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/libor-dvorak-novinar-komentator-predkladatel-5732594>

⁸³ Jedna otázka pro Libora Dvořáka. *Tvar*. 2002, č. 11, str. 3. ISSN 0862-657 X.

⁸⁴ KARGALCEVA, Natalija. *Bulgakovův román Mistr a Markétka a jeho české překlady*. Praha, 2007. Magisterská diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Ústav translatologie. Vedoucí práce prof. PhDr. Milan Hrala, DrSc. a PhDr. Mgr. Stanislav Rubáš, Ph.D. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/50258/?lang=en>

⁸⁵ Natalija Kargalceva – v době publikování své práce studentka Ústavu translatologie FF UK.

Výsledky své analýzy autorka práce shrnuje následovně: Dvořákův překlad je doslovnější, a proto ho autorka hodnotí jako bližší a výstižnější, neboť se více přidržel výchozího textu. Obzvláště v případě jeruzalémského příběhu, kdy Dvořák přistupuje k výchozímu textu s větší obezřetností a na rozdíl od Morávkové se při překladu biblizmů přidrží ruského originálu.⁸⁶ Tato překladatelova strategie je dle analýzy autorky v souladu s původním záměrem samotného Bulgakova, který úmyslně volil výrazy odlišné od biblického tvaru. Na tomto místě lze říci, že Dvořák ve svém překladu navrácí původní autorův záměr. Naopak negativní kritice se podrobily jeho často nepřesné převody vlastních jmen.⁸⁷ V případě Dvořákova překladu se v románu vyskytly různé podoby jednoho jména. Převodu vlastních jmen bylo v dané práci věnováno mnoho pozornosti. Stejně důkladné analýze byl podroben také převod místních názvů a ostatních reálií (sovětské dobové reálie), dále názvy z oblasti gastronomie, termíny z lékařského prostředí či kriminalistická terminologie. U Dvořákova překladu je údajně vidět snaha odlišit se od původního překladu Morávkové. Výrazně se překlady od sebe odlišují ve stylistické rovině, konkrétně se jedná o jeruzalémský příběh, kdy autorka práce komentuje Dvořákovu překladovou verzi takto: „*Nesetkáme se zde s přehnanou emocionálností, zbytečnou konkretizací a častou substitucí. Celkově můžeme konstatovat, že Dvořákův překlad je dost odlišným a opodstatněným.*“⁸⁸

Je zjevné, že celá kritická analýza byla provedena na základě ruského originálu, čímž bylo docíleno detailnějšího rozboru kvalit překladového textu. Kritika autorky je důkladně opodstatněná.

V témže roce vyšla na Ústavu bohemistických studií diplomová práce s obdobnou tematikou *Hodnocení českých překladů románu Michaila Bulgakova Mistr a Markétka*, v níž autorka práce (Anastasiia Borkoun)⁸⁹ rovněž komparuje překlad A. Morávkové s překladem L. Dvořáka. I v této práci najdeme představení originálního díla. Zmiňovány jsou také stěžejní povahové charakteristiky protagonistů románu. Autorka podrobně představuje původní dílo a vyzdvížením specifických profilových vlastností postav nepřímo poukazuje na to, že je bylo potřeba při překladu zachovat. Celkově je kontrastivní analýza provedena velice důkladně. Autorka hodnotí překlad na rovině lexikální a syntaktické, přičemž analyzuje kvalitu překladu

⁸⁶ KARGALCEVA, Natalija. *Bulgakovův román Mistr a Markétka a jeho české překlady*. Praha, 2007. Magisterská diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Ústav translatologie. Vedoucí práce prof. PhDr. Milan Hrala, DrSc. a PhDr. Mgr. Stanislav Rubáš, Ph.D. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/50258/?lang=en>, str. 72

⁸⁷ *ibid.*, str. 75

⁸⁸ *ibid.*, str. 73

⁸⁹ Anastasiia Borkoun – v době publikování své práce studentka Ústavu bohemistických studií FF UK.

mluvy jednotlivých postav románu. Uvedeme několik závěrů, k nimž autorka došla po provedené analýze Dvořákova překladu: „V lexikální rovině řečového pásma Libor Dvořák nejen zachovává většinu hovorových výrazů, ale posouvá některé neutrální výrazy do hovorové roviny. Obraz d'ábla tak získává poněkud jiné vyznění – jeho mluva již není tak vznešená, ale působí mnohem ironičtěji.“⁹⁰ Dvořák se ve svém překladu vyhýbal doslovnému převedení výrazů se slovem *čert*, kterých je v ruském originále poměrně dost. Jako náhradu však nevolí vhodná řešení a „do d'áblovy mluvy vkládá frazémy obsahující slovo *‚bůh‘*, které se v originálu v tomto řečovém pásmu nevyskytují, a je otázkou, zda nejsou v rozporu s podstatou postavy d'ábla.“⁹¹ V rovině syntaktické se překladatel nedopouští téměř žádných chyb. Nevhodná překladatelská řešení se vyskytují v rovině lexikální, kdy překladatel špatně interpretuje původní výpověď, volí nevhodný ekvivalent či nadměru užívá výrazu „*inu*“.⁹² Překladateli je rovněž vyčítáno zesilování expresivity jazykových prostředků u postavy d'ábla, který ve Dvořákově překladu ztrácí svou nadřazenost, a naopak nabývá ironičnosti. V překladu Dvořák často neutralizuje hovorové nespisovné výrazy, znásobuje expresivitu, terminologické výrazy převádí do češtiny volněji. Expresivita je zesilována například u překladu frazémů.

Jazyk úředních postav je v překladu zachován, cizojazyčné výrazy přepisuje v souladu s českou výslovností, zdvořiliny jsou v českém textu vhodně odstraněny. Zastaralé, knižní a archaické výrazy Dvořák zčásti neutralizuje, zčásti převádí do češtiny. V překladu jazyka postavy Piláta Pontského Dvořák volil spíše neutrální jazykové prostředky. „*Historismy překladatel nemodernizuje. Překlad obrazných vyjádření, přirovnání a frazémů považujeme za velmi zdařilý. Citoslovce zůstávají v překladu převážně zachována.*“⁹³ Dále autorka komentuje posuny ve stylistické rovině, k nimž se Dvořák při překladu uchyluje. Je to výsledek volby příliš moderních nebo expresivních výrazů.

Překlad mluvy mladého básníka Ivana Nikolajeviče Ponyrjova je hodnocen následovně: Dvořák posiluje expresivitu jeho mluvy, hovorové výrazy a vulgarismy jsou

⁹⁰ BORKOUN, Anastasiia. *Hodnocení českých překladů románu Michaila Bulgakova Mistr a Markétka*. Praha, 2007. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, Ústav bohemistických studií. Vedoucí práce PhDr. Olga Uličná, CSc. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/52790/> str. 159

⁹¹ *ibid.*, str. 160

⁹² *ibid.* výčet míst, kde Dvořák užívá zmíněného lexému viz str. 161

⁹³ *ibid.*, str. 178

v překladu zachovány, naopak odstraněny byly výrazy knižní, zastaralé a archaismy. Dvořák také nahrazuje neutrální výrazy příznakovějšími jazykovými prostředky.⁹⁴

Autorka práce rovněž konstatuje, že uvedené hodnocení je ryze subjektivní a že hodnocení jazykového pásma mladého básníka se může stát předmětem odborné diskuze. Takovou veřejnou výzvu hodnotíme velmi pozitivně, neboť může skutečně podnítit zájem odborníků i laiků o kvalitu překladu zmíněných pasáží románu.

Výsledky analýzy řečových pásem vybraných postav autorka shrnuje následujícím způsobem: „(...) *Libor Dvořák pouze málokdy volí cestu doslovného překladu, a především se snaží přizpůsobit překládany text češtině.*“⁹⁵ Autorka práce celkově pozoruje Dvořákovu tendenci modernizovat jazyk originálu a posílit expresivitu výsledného textu. Tento postup se odráží negativně na stylizaci mluvy Piláta Pontského a Wolanda, kdy „*Wolandův projev tak nabývá zcela jiného vyznění než v originále.*“⁹⁶ Naopak v případě jazykového pásma vypravěče a Mistra autorka práce tento postup hodnotí pozitivně.

Na konci práce autorka hodnotí kvality původního překladu Alena Morávkové a novějšího překladu v podání Libora Dvořáka. Původní překlad je hodnocen jako doslovnější, zatímco u Dvořákova překladu vidíme snahu jazyk modernizovat a směřovat ho k větší expresivitě. Fakt, že autorka ve své kritické práci komparuje existující překlady, hodnotíme rovněž pozitivně. Čtenář má tak větší přehled o tom, jaké vlastnosti mají oba překlady a mohou se sami rozhodnout, jakou překladovou verzi ke čtení zvolit. Myslíme si, že komparace kvalit nového překladu s kvalitami překladů starších může být pro laické čtenáře obohacující a měla by být součástí každé kritiky překladu (pokud tedy starší překlady existují). Danou diplomovou práci řadíme do kategorie poloprofesionálních kritických ohlasů a oceňujeme provedení analýzy překladu na základě originálu.

Roku 2006 vychází část deníků Ivana Bunina s názvem *Proklaté dny* (česky 2006) v překladu Libora Dvořáka. V roce 2007 se objevuje v periodiku A2 a webových stránkách iliteratura.cz recenze daného titulu. Autorka (Radka Bzonková⁹⁷) se ve svém textu, který je koncipován jako knižní recenze, věnuje především samotnému tématu knihy a okolnostem

⁹⁴ BORKOUN, Anastasiia. *Hodnocení českých překladů románu Michaila Bulgakova Mistr a Markétka*. Praha, 2007. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, Ústav bohemistických studií. Vedoucí práce PhDr. Olga Uličná, CSc. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/52790/>, str. 195

⁹⁵ *ibid.*, str. 221

⁹⁶ *ibid.*, str. 221

⁹⁷ Radka Bzonková – (*1977) vystudovaná rusistka na Karlově univerzitě a doktorka filozofie z Univerzity Kostnice (obor slavistika). Více na: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/radka-rubilina-bzonkova-111507>

jejího vzniku. V souvislosti s Dvořákovým překladem autorka uvádí, s jakým vydáním překladatel pracoval. Informace o vydání, jež bylo překladateli při práci předlohou, se v kritických recenzích objevují velmi vzácně. V závěru recenze najdeme komentář k samotnému překladu: „*Chtěla bych také ocenit překlad Libora Dvořáka – Buninův jazyk je velmi literární, současně však čtivý a mrštný, což je pro překladatele nelehký úkol. Osobně si velmi cením rozhodnutí zachovat v textu gramatickou formu, kdy o sobě autor píše ve třetí osobě. Díky této neosobní vazbě vzniká v deníku zvláštní atmosféra odcizenosti. Ta spolu s emocionálním napětím zápisků tvoří mezní póly vnímání sebe sama, v nichž si Bunin nastavuje vlastní odraz.*“⁹⁸ Z výše uvedeného vyjádření autorky soudíme, že kvalita překladu byla hodnocena převážně na základě českého textu. Tuto recenzi řadíme do kategorie profesionálních kritických ohlasů, a to nehledě na to, že v ní kvalitě překladu není věnováno mnoho prostoru.

Rok 2008

Roku 2008 v Tvaru vyšla recenze titulu *Faina aneb Příběh klavíru* (česky 2008) v překladu L. Dvořáka (autorkou originálu je gruzínská autorka Jelena Bočorišviliová). Recenze, jejíž autorem je Michal Škrabal⁹⁹, sama o sobě tematizuje především příběh díla, avšak autor neopomíjí ani kvality překladu: „*Text si vás podmaní od prvních řádků a nepustí vás ze své moci, dokud nebudete na konci, až pak vás nechá úlevně vydechnout. Ostatně, samotnému překladateli učaroval prý natolik, že jej přeložil víceméně za víkend. Ne vždy platí: práce kvapná, málo platná, převodu Libora Dvořáka, jak už jsme koneckonců v jeho případě zvyklí, se nedá nic vytknout.*“¹⁰⁰ Při rešerši jsme poměrně často naráželi na takovouto ledabylou formu kritiky překladu, kdy hodnocení překladu je věnováno pár vět v závěru knižní recenze. Takové hodnocení však nedosahuje úrovně kvalitní kritické recenze překladového díla. Uvedenou recenzi řadíme do kategorie profesionálních ohlasů, byť se o překladu zmiňuje jen okrajově.

Podstatně více prostoru bylo téhož roku věnováno Dvořákovým překladům v bakalářské práci, která byla obhájena na Ústavu slavistických a východoevropských studií

⁹⁸ BZONKOVÁ, Radka, 2007. Bunin Ivan. Proklaté dny. In: *iliteratura.cz* [online] 13.4.2007 [cit. 4.4.2018]
Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/20889/bunin-ivan-proklate-dny>

⁹⁹ Michal Škrabal – absolvent FF UK (obory bohemistika a letonistika). Působil v Tvaru v letech 2005–2017.
Více na: <https://itvar.cz/glosy>

¹⁰⁰ ŠKRABAL Michal, 2008. Omamné gruzínské allegro. *Tvar*. [online] roč. 19, č. 12, str. 23 [cit. 4.4.2018].
ISSN 0862-657 X. Dostupné z: http://old.itvar.cz/prilohy/120/12TVAR_08.pdf

FF UK. Autorka práce (Jana Ripplová¹⁰¹) se v práci věnuje novým českým překladům M. M. Zoščenka, přičemž si pro analýzu překladu zvolila několik autorových povídek (*Актёр*, *Аристократка* a povídka *He надо иметь родственников*)¹⁰². Dvořákovy překlady byly analyzovány podle knihy *Nic k smíchu* (česky 2005).

Překlad první uvedené povídky autorka práce hodnotí jako velmi přesný, překladateli se podařilo zachovat komično originálu, text je plynulý a nenásilný.¹⁰³ Překlad druhé povídky se už vyznačuje větší volností, vynecháváním některých slov či obrátů, současně s tím se v překladu vyskytuje poměrně mnoho posunů a odklonů od originálu, které autorka překladu obhájí vědomým rozhodnutím překladatele. Z autorčiny analýzy poslední povídky vyplývá pro překladatele ne moc příznivé hodnocení jeho překladu: „*Velmi často zcela vynechává i celé věty z originálu a v několika případech je i nesprávně pochopen a následně překladem posunut smysl slovního spojení či celé věty.*“¹⁰⁴ Dvořák se dle slov autorky práce pouští „*s nemalou odvahou, možná až drzostí do takového stylu překládání, který s sebou může nést riziko odklonu od originálu.*“¹⁰⁵

Překladateli je vyčítáno především vnášení subjektivního názoru do překladu, který se tímto odkloňuje od původní idey originálu. Autorka práce v konečném závěru práce konstatuje, že na základě provedené analýzy překladů obou překladatelů (Dvořák, Hulák) se neprokázalo, že by se jazyk překladů od sebe výrazně lišil vzhledem k tomu, že překlady vznikly s výraznějším časovým odstupem. Uvádí však, že Dvořák vkládá do svých překladů více subjektivna a rád se odklání od textu originálu. „*Je otázkou, zda jsou jeho inovátorské zásahy do linie originálu vždy v souladu s originálem překládané povídky.*“¹⁰⁶ Dvořákovi je často vyčítáno právě ono (někdy až nepřiměřené) volné zacházení s předlohou. Uvedenou práci řadíme do kategorie profesionální kritických ohlasů a oceňujeme komparaci překladového textu s originálním dílem.

¹⁰¹ Jana Ripplová – v době publikování své práce studentka Ústavu slavistických a východoevropských studií FF UK.

¹⁰² dle Dvořákova překladu: *Herec, Aristokratka, Příbuzní jsou k ničemu!*

¹⁰³ RIPPLOVÁ, Jana. *Nové české překlady M. M. Zoščenka*. Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav slavistických a východoevropských studií. Vedoucí práce PhDr. Olga Uličná, CSc. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/61759/>, str. 51

¹⁰⁴ *ibid.*, str. 40

¹⁰⁵ *ibid.*, str. 40

¹⁰⁶ *ibid.*, str. 58

Kateřina Benešová¹⁰⁷ věnovala ve stejném roce svou diplomovou práci komparaci překladů Čechovových raných humoristických povídek. V práci provádí srovnávací analýzu překladů Libora Dvořáka (LD) a Jaroslava Huláka (JH), přičemž srovnává překlady povídek *Triumf* (JH) / *Triumf vítězův* (LD), *Debata opilce se střízlivým čertem* (LD), *Rozmluva člověka se psem* (LD). Svou analýzu provádí na základě originálu, komentovány jsou Dvořákovy překlady z knihy *Podvodníci z nouze* (česky 2003).

V případě první povídky autorka poukazuje na nové překladatelské řešení názvu povídky. V překladu se nevyskytují věcné chyby ani rusismy. Při analýze mluvy hrdinů první povídky bylo zjištěno, že Dvořák ve svém překladu zesiluje expresivitu vyjadřování jednotlivých postav a užívá hovorové výrazy, které neodpovídají původním výrazům v originále. Tyto expresivnější výrazy posouvají „obraz vypravěče, narušují jeho vybroušený a střídmy styl. Čechovův uhlazený muž v letech by jen stěží použil slova jako ‚nýmand‘ nebo typický výraz dnešní mládeže ‚nejúžasnější‘. Dalo by se dokonce říci, že celé vyprávění posouvá ze salónu (kde bychom si jej na základě četby originálu představili) do restauračního zařízení nižší kategorie.“¹⁰⁸ Zdá se, že překladatel se snažil modernizovat jazyk pro současného čtenáře.

Negativní kritice bylo také vystaveno nadměrné užívání zdobnělin, které je v takovém rozsahu pro češtinu neúnosné. Z celkového hodnocení daného Dvořákova překladu jasně vyplývá, že překladatel při své práci postupoval spíše intuitivně. Překlad je expresivnější než původní originál. Autorka práce se domnívá, že větší expresivita má upoutat čtenáře, přičemž snaha přiblížit se ke čtenáři vzdaluje překlad od původního díla. Dvořák údajně nerespektuje původní Čechovovu uměřenost vyjadřování a často se snaží dořici to, co původní autor jen naznačuje. Analýza této povídky končí slovy: „Dvořák používá celou škálu prostředků, od poetismů až ke slovům slangovým, výběr však zdaleka není tak promyšlený.“¹⁰⁹

Rovněž analýza další povídky, jejíž název ve Dvořákově překladu je *Debata opilce se střízlivým čertem*, byla provedena velmi důkladně. Autorka při svém hodnocení zohledňuje rovinu reálií, překladatelských posunů, pásmo postav a pásmo vypravěče. V překladu se vyskytuje zvláštní posun, kdy si překladatel přidává do textu repliku, která v originálním

¹⁰⁷ Kateřina Benešová – v době publikování své práce studentka Ústavu slavistických a východoevropských studií FF UK.

¹⁰⁸ BENEŠOVÁ, Kateřina. *Překlady raných humoristických povídek A. P. Čechova*. Praha, 2008. Magisterská diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav slavistických a východoevropských studií. Vedoucí práce PhDr. Olga Uličná, CSc. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/62892/>

¹⁰⁹ ibid., str. 46

textu obsažena nebyla. Autorka se snaží omluvit překladatelův „překlep“ jeho nepozorností nebo snahou zrychlit tempo situace, která je v povídce líčena. Každopádně tento nerozvážný krok překladatele vedl k narušení promyšlené stavby scény originálu. Autorčina analýza ukazuje, že k nadbytečnému obohacování originálu dochází i na několika dalších místech v překladu, což je v rozporu s originálním Čechovovým stylem, který je založen právě na lakonických vyjádřeních nutících čtenáře přemýšlet o líčené situaci. Nerespektování těchto stylistických rysů se projevuje v mluveném projevu jednotlivých postav (např. užívání apoiopeze, jež není v souladu s původním vyjadřováním v originálu). Dvořák ve svém překladu tíhne k intelektualizaci textu, což narušuje původní styl originálu.

V českém textu se taktéž vyskytuje lexikum, jež nabylo expresivnějšího zabarvení než původní ruská vyjádření. Uvádíme následující příklad: „(...) *je zajímavé, že na dvou místech, kde se v originálu vyskytuje neutrální slovo ,xocm – ocas‘, překládá Dvořák jednou jako ,ohon‘ a podruhé jako ,chvost‘.*“¹¹⁰ Rovněž v rovině vypravěče dochází k narušení původního neutrálního autorova jazyka. Překladatel i zde tíhne k větší expresivitě a narušení konzistence stylu původního díla „*Vedle sebe (...) stojí slova expresivní a slova ne zcela obvyklá, vzájemně tak vytváření jakýsi kontrast, který ale v originálu obsažený není.*“¹¹¹

Následující povídka, které Dvořák připsal název *Rozmluva člověka se psem*, je také podrobena důkladné analýze. Zmíníme zde ty výstupy z analytické části diplomové práce, které se týkají rozboru Dvořákova překladu. K neobratnostem autorka řadí zachovaný přechodník, který v českém textu působí neobvykle a ze stylistického hlediska působí zastarale, přičemž v ruském originále na daném místě působí naprosto neutrálně a čtenáře neruší. Dále opět narážíme na volnější zacházení s originálem, což se projevuje na zesílené expresivitě výrazu, kdy se v povídce jedna z postav (Romansov) „*v závěru svého ,rozhovoru‘ se psem nechává naposledy kousnout do lýtku*“. V ruštině je užito výrazu *ukpa*, zatímco Dvořák pro překlad volí výraz *zadnice*. Autorka zdůvodňuje překladatelovo řešení snahou zesílit komický efekt líčené situace. „*Čechovovský intelektuální humor, jenž pracuje především v náznacích, tak získal poněkud hrubší nádech. Tento posun od střídmeho autorova vyjadřování směrem k větší expresivitě je opět známkou překladatelova vlastního pojetí textu s množstvím vlastních řešení.*“¹¹²

¹¹⁰ ibid., str. 53

¹¹¹ ibid., str. 59

¹¹² ibid., str. 65

Z celkového autorčina hodnocení překladu dané povídky vyplývá, že Dvořákův překlad nevykazuje známky důkladně provedené analýzy stylu původního díla a že překladatel při práci jednal spíše intuitivně, což přivedlo k nevyváženosti textu po stránce stylistické. Za propracovaným Čechovovým jazykem se skrývá osobitá propracovaná struktura, kterou Dvořák nedokázal plně zachovat. Jeho překlad působí „rozkolísaně, plynulost a cizelovanost je narušována příznakovými slovy, nebo slovními vazbami.“¹¹³ Dvořák také překračuje hranice své překladatelské činnosti tím, že po obsahové stránce do textu vkládá svou interpretaci a nezohledňuje původní autorovy záměry (stylistické i obsahové). Autorka komentuje, že ve srovnání s překlady Jaroslava Huláka je Dvořákův překlad jednoznačně zaměřený na čtenáře. „Mnohá jeho řešení text čtenáři přibližují, činí jej atraktivnějším. To se týká především jazyka. Dvořákův jazyk s množstvím hovorových až obecněčeských prvků je rozhodně mladšímu čtenáři (na něhož je podle našeho názoru především cílen) bližší, míra expresivity překladu však výrazně překračuje míru expresivity originálu.“¹¹⁴ V závěru autorka konstatuje, že se překladatel přizpůsobuje současným estetickým konvencím. Takový výsledný text může být pro soudobého čtenáře skutečně zajímavý, avšak „doba trvání tohoto efektu může být velmi omezená.“¹¹⁵ V Hulákově překladu se setkáváme se spisovnou češtinou, která ve srovnání s Dvořákovým překladem, kde překladatel volil poměrně mnoho z obecné češtiny, působí neutrálně. Dvořák se projevuje jako spolutvůrce textu, který je v oblasti formy zaměřený na volné zacházení s předlohou. Obsahová stránka původního textu je dobře vystižena. Tato Dvořákova snaha přiblížit co nejvíce Čechovovo dílo soudobým čtenářům se může negativně odrazit na životnosti samotného překladu, který zestárne rychleji než překlad Hulákův, jenž disponuje neutrálním jazykovým rejstříkem.¹¹⁶

Autorka práce na úvod každého analyzovaného překladu provádí stylistický rozbor povídky, aby poukázala na zvláštnosti, které jsou pro původní text příznačné a které bylo potřeba při překladu zachovat. Její práci řadíme do kategorie poloprofesionálních kritických ohlasů.

¹¹³ ibid., str. 69

¹¹⁴ ibid., str. 69

¹¹⁵ ibid., str. 70

¹¹⁶ ibid., str. 70

Rok 2009

V časopise Host se roku 2009 objevil další kritický ohlas, oproti předešlému lakonický. Jeho autor (Alexej Sevruc¹¹⁷) konkrétně reagoval na knihu od Sergeje Lukjaněnka *Nanečisto* (česky 2008), ale v závěru se zmiňuje i o překladu: „Překlad odpovídá umělecké kvalitě originálu: korektní, zhotovený s profesionalitou, adekvátní komerčním překladům.“¹¹⁸ I v tomto případě jedná spíše o knižní recenzi než kritiku překladu. Danou recenzi řadíme do kategorie profesionálních kritických ohlasů.

Další recenze Sorokinovy knihy *Den opričníka* byla zveřejněna na internetové platformě A2 (www.advojka.cz). Autorem knižní recenze opět Alexej Sevruc¹¹⁹, jenž v době publikace příspěvku studoval ukrajinistiku a slavistiku na FF UK. Jeho knižní recenze opět tematizuje převážně samotné Sorokinovo dílo, ale kratší zmínka je věnována i samotné kvalitě překladu: „Autorovi českého překladu Liboru Dvořákovi se z větší části povedlo reprodukovat jazyk originálu (lze tu například rozpoznat styl překladů ruských bylin, jenž má v českém prostředí dlouhou tradici), který však místy může na nezasvěceného čtenáře působit rušivě. Také řada slovních hříček a narážek zůstane českému čtenáři nedostupná. Obecně se však dá říci, že český text představuje rozumný kompromis mezi věrným a krásným překladem.“¹²⁰ Autor taktéž zohledňuje náročnost původního ruského textu, který „bezpochyby znamenal pro překladatele nejeden zapeklitý úkol.“¹²¹ I tato kritická reflexe je velice stručná a nesplňuje požadavky na kvalitní kritiku překladu. Řadíme ji do kategorie profesionálních kritických ohlasů.

Rok 2010

Další hodnocení Dvořákových překladů z kategorie poloprofesionálních ohlasů vzniklo roku 2010 v podobě bakalářské práce na Ústavu slavistických a východoevropských studií na FF UK. Autorem je Pavel Pozniak¹²², který svou práci věnoval hodnocení Dvořákových překladů povídek *Thustý a hubený* (Čechov), *Aristokratka* (Zoščenko) a povídky *Solidní dvouradový*

¹¹⁷ Alexej Sevruc – (*1983) absolvent ÚSVS FF UK. Věnuje se publicistice a překládání. Dostupné z: www.iliteratura.cz/Redaktor/20/alexej-sevruc [cit. 10.4.2018]

¹¹⁸ SEVRUK, Alexej, 2009. Člověk čte, čte... no hrůza. In: *HOST*. [online] roč. 25, č. 7, str. 65-67 [cit. 4.4.2018] ISSN 1211-9938. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2009/7-2009/clovek-cte-cte-no-hruza>

¹¹⁹ Alexej Sevruc – (*1983) absolvent ÚSVS FF UK. Věnuje se publicistice a překládání. Dostupné z: www.iliteratura.cz/Redaktor/20/alexej-sevruc [cit. 10.4.2018]

¹²⁰ SEVRUK, Alexej, 2009. Jeden den Andreje Daniloviče. *A2*. [online] roč. 5, č. 26 [cit. 4.4.2018] ISSN 1803-6635. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2009/26/jeden-den-andreje-danilovice>

¹²¹ SEVRUK, Alexej, 2009. Jeden den Andreje Daniloviče. *A2*. [online] roč. 5, č. 26 [cit. 4.4.2018] ISSN 1803-6635. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2009/26/jeden-den-andreje-danilovice>

¹²² Pavel Pozniak – v době publikování své práce student Ústavu slavistických a východoevropských studií FF UK.

oblek (Dovlatov). V případě překladu první povídky autor hodnotí Dvořáka jakožto „intuitivního překladatele, který se řídí vlastní jazykovým citem a intuicí než důkladnou analýzou originálního textu.“¹²³ Z toho vyplývá volnost v překladu a dochází k odklonění od stylistických aspektů originálu. Dvořákovi se v tomto případě nepodařilo zachovat kompozici a gradaci výchozího textu a časté opakování totožných frází. Právě všechny tyto prvky jsou pro Čechovovy texty příznačné a bylo třeba tyto zvláštnosti originálu při překladu zohlednit. Dvořák také posouvá hranice expresivity výchozího textu – volí expresivnější prvky a zkrsluje tak celkové vyznění originálu.

Překlad povídky *Aristokratka* zrcadlí překladatelovo volnější pojetí originálu, Dvořákův překlad je výrazně expresivnější než původní Zoščenkův text. Překladatel výraznější expresivity dosahuje užíváním prvků hovorové a obecné češtiny, používá zcela bezdůvodně expresivnější výrazy. Vyskytují se také doslovné překlady frazeologismů nebo zbytečně překombinované větné konstrukce, které jsou pro českého čtenáře hůře srozumitelné. Autor si rovněž klade otázku, zda si překladatel svůj překlad po sobě vůbec přečetl.¹²⁴

Výrazná volnost v překladu se projevuje i v případě třetí analyzované povídky. Dvořák opět zvyšuje expresivitu původního textu a doplňuje autorem nevyřčené. Dle autorova hodnocení se tato povídka ze všech tří vzdálila originálu nejvíce.

V závěru autor práce konstatuje fakt, že Dvořákovy překlady jsou zaměřeny na současného čtenáře. Avšak takovýto přístup k překladu může být rizikový, neboť užíváním aktuálních výrazů může vést k rychlému zastarávání překladu vzhledem k tomu, že se jazyk rychle vyvíjí a případné Dvořákovy „současné“ výrazy mohou být za nějakou dobu nahrazeny výrazy novějšími.

Ve stejném roce byla obhájena další bakalářská práce s názvem *Humoristické prózy Arkadije Averčenska*¹²⁵. Autorka práce (Marie Tománková¹²⁶) analyzovala překlady Dvořáka a Morávkové. Analýze byly podrobeny povídky *Kámen na krku* a *Zločin herečky*

¹²³ POZNIÁK, Pavel. *Libor Dvořák jako překladatel ruské humoristické literatury*. Praha 2010. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav slavistických a východoevropských studií. Vedoucí práce PhDr. Olga Uličná, CSc. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/90539?lang=en>, str. 25

¹²⁴ *ibid.*, str. 44

¹²⁵ TOMÁNKOVÁ, Marie. *Humoristické prózy Arkadije Averčenska*. Praha 2010. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav slavistických a východoevropských studií. Vedoucí práce Mgr. Jana Kitzlerová, Ph.D. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/88200/>

¹²⁶ Marie Tománková – v době publikování své práce studentka Ústavu slavistických a východoevropských studií FF UK.

Maryskinové.¹²⁷ V případě první povídky je hodnocení Dvořákova překladu velmi pozitivní – překladatel zachovává expresivitu originálu, posiluje humornou stránku a autorka ho hodnotí jako originálnější než překlad A. Morávkové. Dvořák se opět odpoutává od originálu a nebojí se ho místy doplňovat, avšak to všechno dělá s citem, takže tyto zásahy do původní struktury díla nenarušují dílo jako celek.

Ovšem hodnocení povídky *Zločin herečky Maryskinové* již poukazuje na některé nedostatky Dvořákova překladu. Namísto neutrálního výrazu, který je v originále, Dvořák užívá výrazu stylisticky výraznějšího, čímž narušuje původní autorův styl. Místy se odpoutává od originálu a někde i něco vynechá, avšak autorka práce tvrdí, že tyto překladatelovy zásahy původní text výrazně neochuzují.

Tuto kritickou reflexi řadíme do kategorie poloprofesionálních ohlasů a rovněž oceňujeme práci s originálem při analýze Dvořákova překladu.

Na tomto místě bychom chtěli zmínit ještě jeden kritický ohlas, který reagoval na Dvořákův překlad knihy *Den opričníka*. Zmíněná kritická recenze vyšla roku 2010 v časopise Host. Autor (Miroslav Tomek¹²⁸) hodnotí Dvořákův překlad jako kvalitní práci zkušeného rusisty a dodává: „*Jazyk originálu je do češtiny převeden výstižně, připomíná překlady ruského lidového eposu a jednotlivá slova si neváhá půjčit dokonce z Čelakovského ‚Ohlasů písní ruských‘*“.¹²⁹ Hodnocení překladu je dodáno spíše na okraj celé knižní recenze, takže hlubší analýza překladu zjevně provedena nebyla. Nicméně z textu recenze usuzujeme, že jeho autor zohlednil originál. Tuto recenzi řadíme do kategorie profesionálních ohlasů.

Na webových stránkách *iliteratura.cz* – platformě, která dnes patří k jedné z nejproduktivnějších, pokud jde o publikování kritických recenzí překladů, se objevilo snad nejvíce kritických ohlasů na Dvořákovy překlady. Všechny jsou z pera slavistky Kamily Chlupáčové, která věnovala skutečně mnoho pozornosti Dvořákovým překladům ruských klasiků. Její kritika je však převážně negativního charakteru. Překladateli vytýká především nepečlivé zacházení s textem originálu. Současně s tím kritizuje odchylky od originálu, k nimž zřejmě došlo kvůli rychlé práci a nepozornosti překladatele. Zdá se, že Chlupáčová nemůže překladateli prominout jeho nedbalost při převodu takových významných autorů jako

¹²⁷ Autorka prováděla analýzu překladu na základě Dvořákových překladů z knihy *Nic k smíchu*, Argo, 2005.

¹²⁸ Miroslav Tomek – (*1984) vystudoval historii a ukrajinistiku na FF UK. Překládá z ukrajinštiny, běloruštiny a ruštiny. Dostupné z: www.iliteratura.cz/Redaktor/990/miroslav-tomek [cit. 7.4.2018]

¹²⁹ TOMEK, Miroslav, 2010. Za Velkou ruskou stěnou. *HOST*. [online] roč. 26, č. 2, str. 70–71 [cit. 4.4.2018] ISSN 1211-9938. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2010/2-2010/za-velkou-ruskou-stenou>

Dostojevskij či Tolstoj. Chlupáčová věnovala kritické recenze Dvořákovým překladům těchto děl: *Vojna a mír* (recenze z roku 2011), *Bratři Karamazovi* (recenze z roku 2014), *Člověk ve futrálu* (recenze z roku 2015). Celkovému hodnocení kvality Dvořákových překladů a jeho překladům Sorokinových děl byla věnována recenze v roce 2014.

Na tomto místě bychom rádi věnovali pozornost paní docentce Kamile Chlupáčové (*1926). Jedná se o jednu z nejvýznamnějších rusistek v oboru, která působila na Ústavu východoevropských studií FF UK v Praze. Dříve se profesně věnovala ruské literatuře, literární komparatistice a literární kritice. Byla také členkou redakční rady *Rossica*, časopisu pro ruskou a slovanskou filologii.¹³⁰ Ke Dvořákovým překladům se vyjadřovala především na platformě *iliteratura.cz* a webových stránkách periodika *A2*. Přehled jejích článků, které byly publikovány na *iliteratura.cz*, je k dispozici pod odkazem v poznámce pod čarou¹³¹. Bližší informace o paní docentce nebylo možné dohledat. Libor Dvořák při osobním rozhovoru uvedl, že se s paní docentkou několikrát setkal na kulturních akcích, avšak nikdy se nepustili do debaty o kvalitě jeho překladů. Chtěli jsme se paní Chlupáčové dotázat na její názor týkající se Dvořákových překladů při osobním rozhovoru, ale nabídku k rozhovoru odmítla.

Rok 2011

Roku 2011 byl zveřejněn kritický ohlas Chlupáčové na stránkách literárního periodika *A2*, který nesl zvukný název *Prohraná překladatelská válka. K novému překladu Vojny a míru*. Autorka své hodnocení Dvořákova překladu uvádí slovy: „Překladatel Libor Dvořák v ediční poznámce k novému překladu Tolstého *Vojny a míru* vyzývá k ohlasům. Zde je první, velmi nespokojený ohlas.“¹³² Dále Chlupáčová zmiňuje faktické údaje týkající se vzniku originálu a starších českých překladů. Pro informaci uvádíme, že první překlad *Vojny a míru* se k českým čtenářům dostal z pera Viléma Mrštíka (překlad vyšel r. 1888). Roku 1959 vyšlo české zpracování od Viléma a Tamary Sýkorových. Právě o překlad Sýkorových se autorka recenze opírala při hodnocení Dvořákova překladu. Lze konstatovat, že kritikovi ulehčuje

¹³⁰ Dostupné z: <http://www.slaviste.cz/index.php?page=detail&id=53-chlupacova-kamila-doc-phdr-csc> [cit. 11.4.2018]

¹³¹ Dostupné z: www.iliteratura.cz/Redaktor/354/kamila-chlupacova [cit. 7.4.2018]

¹³² CHLUPÁČOVÁ, Kamila, 2011. Prohraná překladatelská válka. K novému překladu *Vojny a míru*. In: *A2*. [online] Roč. 7, č. 10 [cit. 13.3.2018] ISSN 1803-6635. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2011/10/prohrana-prekladatelska-valka>

práci existence více překladů jednoho díla, díky čemu ostřeji vyniknou rozdíly v překladatelské koncepci jednotlivých překladatelů.¹³³

Chlupáčová neopomíjí ani redakční práci a na úvod uvádí jména odpovědné redaktorky (Iva Dvořáková) a její spolupracovnice (Veronika Sysalová).

Součástí kritické recenze je rovněž informace o motivaci samotného překladatele k vytvoření nového překladu: „Podle Dvořáka je nový překlad nutný, protože dílo Sýkorových zastaralo a něco je třeba ‚udělat s tou francouzštinou‘. Delší francouzské pasáže vytěsnil za hranice textu (tedy mimo románový čas a prostředí) a nahradil je českým překladem vyvedeným kurzívou – z francouzských součástí vyprávění tak vznikly poznámky ‚vzadu‘. Tím byla narušena autenticita originálu, text byl mechanicky zploštěn, ochuzen stylisticky i sémanticky.“¹³⁴ V originále francouzština sloužila k diferenciaci společenského postavení hrdinů románu. Ostatně na tyto změny upozorňuje sám překladatel v krátkém pořadu na You Tube (původně vysílán v České televizi) s názvem „3 minuty s... Libor Dvořák – Vojna a mír“.¹³⁵ Citujeme slova překladatele ze zmíněného videozáznamu: „Já jsem dlouho přemýšlel o tom, než jsem celý překlad dokončil, co si počít s francouzštinou. Vím, že většině čtenářů dost překáží, protože vím, že zejména v prvním dílu v prvních částech románu je té francouzštiny opravdu hodně. Když je v poznámkách pod čarou, většině čtenářů to dost vadí, takže podoba tohoto českého textu je taková, že je v podstatě český s názvuky francouzštiny (...) slova jako ‚madame‘, ‚monsieur‘ jsou přímo v textu, protože překlad nevyžadují, kurzívou jsou uvedeny ty původně francouzské věty nebo celé dlouhé pasáže. A francouzština byla přesunuta na konec každého svazku (...)“¹³⁶ Zároveň s tím komentuje, co ho vedlo k vytvoření nového překladu: „(...) protože ale začal vznikat (překlad Sýkorových) už na počátku padesátých let, tak při současném poměrně bouřlivém vývoji stále ještě neusazené češtiny zastaral. To byl koneckonců také hlavní důvod, proč jsem se do té práce pustil.“¹³⁷

Ve své kritice Chlupáčová neopomíjí ani následující Dvořákovu překladové řešení: „vrcholem překladatelské svévole je zmrzačení jazyka Děnisova“, kdy překladatel

¹³³ srov. MORÁVKOVÁ, Alena. (1994) *Kritika překladu – neuralgický bod*. In: HRDLIČKA. Milan. *9x o překladu*. Praha: JTP., str. 33. ISBN 80-901-698-2-1.

¹³⁴ CHLUPÁČOVÁ, Kamila, 2011. Prohraná překladatelská válka. K novému překladu Vojny a míru. In: *A2*. [online] Roč. 7, č. 10 [cit. 13.3.2018] ISSN 1803-6635. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2011/10/prohrana-prekladatelska-valka>

¹³⁵ Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=-q5De8WrKBU> [cit. 13. 3. 2018]

¹³⁶ Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=-q5De8WrKBU> [cit. 13. 3. 2018]

¹³⁷ Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=-q5De8WrKBU> [cit. 13. 3. 2018]

pravděpodobně nerozpoznal náznaky francouzského uvulárního „r“ v generálově mluvě a v českém překladu ho nahradil souhláskou „g“, což zpitvořilo řeč Děnisova.¹³⁸

Svou kritickou recenzi autorka končí slovy: „*L. N. Tolstoj by si zasloužil větší péči a erudici, daň za Dvořákovo velké nadání pro rychlopřeklady je neúměrně vysoká. Neznamená to, že nový překlad není použitelný (některé hovorové pasáže i scény z bojiště působí velmi živě), ale svou kvalitou na dílo Sýkorových nenavazuje.*“¹³⁹ Tuto a další kritické recenze, jejichž autorkou je K. Chlupáčová, řadíme do kategorie profesionálních kritických ohlasů.

Tolstého *Vojně a míru* byla roku 2017 věnována magisterská diplomová práce na Katedře slavistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, v níž autorka práce (Veronika Kužílková¹⁴⁰) srovnává poslední dva překlady románu – překlad Tamary a Viléma Sýkorových a Libora Dvořáka¹⁴¹. Tuto kritickou reflexi řadíme do kategorie poloprofesionálních ohlasů.

Celá jedna kapitola práce je věnována ruskému originálu (autorka v ní komentuje, jaký měl ve své době význam, jeho historii a také jeho charakteristiky). Je nám jasné, že pro bližší prezentaci hodnot původního díla je v diplomových pracích prostor větší, než je tomu v případě kritických recenzí, které vycházejí v literárních periodikách, a mají zpravidla pro kritické hodnocení omezenou kapacitu. Jsme toho názoru, že prezentace původního díla v textu kritické recenze zvyšuje hodnotu kritického hodnocení jako takového.

Výše uvedená diplomová práce rovněž pracuje s ruským originálem. Poukazuje na recepci *Vojny a míru* v českém prostředí, zmiňuje již existující české překlady. V analytické části práce autorka sleduje rozdíly v překladových řešeních obou překladů, a to na rovině lexikální, syntaktické a stylistické, přičemž první rovině je věnováno nejvíce pozornosti. Analýza překladu je provedena důkladně, což je jeden z nejdůležitějších předpokladů pro kvalitní zpracování kritiky literárního překladu. Autorka práce rovněž akcentuje motivaci překladatele k vytvoření nového překladu: „*Překladatel Libor Dvořák se*

¹³⁸ srov. CHLUPÁČOVÁ, Kamila, 2011. Prohraná překladatelská válka. K novému překladu *Vojny a míru*. In: A2. [online] Roč. 7, č. 10 [cit. 13.3.2018] ISSN 1803-6635. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2011/10/prohrana-prekladatelska-valka>

¹³⁹ ibid.

¹⁴⁰ Veronika Kužílková – v době publikování své práce studentka Katedry slavistiky FF UPOL.

¹⁴¹ KUŽÍLKOVÁ, Veronika. *Vojna a mír v překladu Tamary a Viléma Sýkorových a Libora Dvořáka (srovnávací analýza)*. Olomouc, 2017. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra slavistiky. Vedoucí práce doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc. Dostupné z: https://theses.cz/id/7spb11/DP_veronika_kuzilkova.pdf [cit. 13.3.2018]

domníval, že překlad Sýkorových, ačkoliv jej považuje za velmi kvalitní, během své existence natolik zastaral, že je potřeba vytvořit překlad nový, a proto se této nesnadné úlohy ujal.“¹⁴²

Autorka v závěru kritické práce konstatuje, že ačkoliv se Dvořák v překladu dopustil některých výrazných stylistických posunů, a i když obsahuje některé nedostatky, tak ho považuje za kvalitní. Dále sděluje: „*Pro současného čtenáře bude jeho překlad mnohem atraktivnější a rozhodně jde za jeho překladem spatřit připravenost především v oblasti lexikální, kde se nachází množství reálií zastaralé slovní zásoby, obrazných vyjádření, která vyžadovala jistou přípravu.*“¹⁴³ Srovnává i to, jak jednotliví překladatelé řešili francouzské pasáže (Sýkorovi je v textu ponechali, zatímco Dvořák je nahradil českým překladem). Ve Dvořákově překladu se údajně neobjevily nesrovnalosti v překladu geografických míst a jmen. Překladatel rovněž zachovává ruská jména i s patronymikem a používá transkripci, případně transliteraci. Pozitivní je hodnocení překladu zastaralé slovní zásoby, kdy Dvořák volil vhodné ekvivalentní výrazy, někdy užil generalizace¹⁴⁴. Také Dvořákův překlad vojenské terminologie autorka hodnotí pozitivně. Při překladu reálií užíval exotizace i naturalizace. Bylo zaznamenáno časté užívání generalizace. Autorka také odkazuje na hodnocení Dvořákova překladu rusistkou Kamilou Chlupáčovou, která pozoruje závislost Dvořákova překladu na překladu Sýkorových.

Odstranění francouzských pasáží vnímá autorka práce jako stylistické ochuzení původního díla, ale na druhou stranu to vidí jako vstřícný krok vůči čtenáři, pro kterého bude takový překlad bez francouzských pasáží čitelnější. Ve Dvořákově překladu nejsou ani ediční poznámky, které by čtenáři objasňovali význam reálií. Překladatel v jednom ze svých rozhovorů jejich absenci komentuje tak, že si to nakladatel nepřál vzhledem k už tak dost velkému rozsahu knihy.¹⁴⁵ K tomu dodává, že kdyby bylo rozhodnutí na něm, tak by poznámkový aparát do textu vložil. Dokonce se ho chystal celý sám zpracovat. Oproti kvalitní redakční práci v případě překladu Sýkorových je ve Dvořákově překladu poměrně mnoho překlepů. K dobru Dvořákova překladu je přičítáno odstranění

¹⁴² KUŽÍLKOVÁ, Veronika. *Vojna a mír v překladu Tamary a Viléma Sýkorových a Libora Dvořáka (srovnávací analýza)*. Olomouc, 2017. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra slavistiky. Vedoucí práce doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc. Dostupné z: https://theses.cz/id/7spb11/DP_veronika_kuzilkova.pdf [cit. 1.4.2018], str. 124

¹⁴³ *ibid.*, str. 124

¹⁴⁴ *ibid.*

¹⁴⁵ VALDEN, M., 2010. Dvořák, Libor. In: *iliteratura.cz*. [online]. 29.11.2010 [cit. 15.3.2018] Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/27471/dvorak-libor>

přechodníkových vazeb, které nalezneme ve starším překladu Sýkorových. Eliminace přechodníkových vazeb učinila text pro dnešního čtenáře srozumitelnější a čtivější.

Autorka hodnotí Dvořákův překlad jako adekvátní, pokud na něj bude nahlíženo jako na překlad, který slouží konvencím a intelektuální vyspělosti nového čtenáře, jeho očekáváním nebo objednavce.¹⁴⁶ Také dodává, že i přes nalezené nedostatky v překladu Dvořáka je jeho překlad čtivý. V případě budoucí reedice daného překladu autorka práce doporučuje kvalitnější redakci i korekturu textu. V návaznosti na kvalitu redakční práce bychom chtěli zmínit jeden zajímavý postřeh jednoho ze čtenářů, který se vyjádřil k celkové kvalitě pravopisu v novodobých překladech. Tento ohlas se objevil v komentářích ke kritické recenzi *Vojny a míru* na portálu iliteratura.cz: „Dost často se poslední dobou setkávám s množstvím pravopisných (a jiných) chyb v textu ve veřejnosti oslavovaných, nově vyšlých knihách, které redakci (korektorovi) unikly. Je to velká škoda. Ačkoliv jsme jenom lidi, tak za to někdo přece dostává peníze a měl by odvádět stoprocentní výkon; ty knihy tu po nás zůstanou.“¹⁴⁷ Možná právě takovéto komentáře by měly být automaticky zasílány do redakce odpovídajících nakladatelství.

Rok 2012

Zastavme se nyní u kritiky překladu Dostojevského *Bratrů Karamazových* (česky 2013), v níž Chlupáčová analyzuje Dvořákův překlad a porovnává ho s původním překladem Prokopa Voskovce z roku 1965.

Autorka kritické recenze konstatuje, že po provedené kolaci obou překladů se ukazuje, že Dvořákův překlad není dostatečně autentický a že je vázaný na původní Voskovcův překlad. Dle Chlupáčové je „zjevná urputná snaha tento vztah zastřít záměnou (velmi často nepodařenou) nějakého prvku, např. místo ‚povaha‘ je zde ‚nátura‘, místo ‚osudný dopis‘ je zde ‚ortelný dopis‘, místo ‚Naši mladí lidé páchají sebevraždy‘ ‚Naši mladí lidé se sebevraždí‘, místo ‚kácení dříví‘ zase ‚dřevařské práce v lese‘. Tam, kde Voskovec

¹⁴⁶ KUŽÍLKOVÁ, Veronika. *Vojna a mír v překladu Tamary a Viléma Sýkorových a Libora Dvořáka (srovnávací analýza)*. Olomouc, 2017. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra slavistiky. Vedoucí práce doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc. Dostupné z: https://theses.cz/id/7spb11/DP_veronika_kuzilkova.pdf [cit. 1.4.2018] str. 127

¹⁴⁷ CHLUPÁČOVÁ, K., 2012. Tolstoj, Lev Nikolajevič. *Vojna a mír*. In: *iliteratura.cz* [online] 5.3.2012 [cit. 19.3.2018] Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/29631/tolstoj-lev-nikolajevic-vojna-a-mir-in-a2>

*prezentuje tvůrčí překladatelské řešení nepřeložitelných nebo zašifrovaných míst, Dvořák zůstává bezradně stát – originální nápad převzít nemůže.*¹⁴⁸

Autorka překladateli rovněž vytýká i to, že se uchyluje k extravagantním výrazům, které neodpovídají jazykovému rejstříku Dostojevského originálu. Jedná se o výrazy jako například „Pic kozu do vazu“ (říká Mít'a v dialogu s prokurátorem, který vede výslech) nebo „Kdybys mě tak vzal u huby, panebože“ (Mít'a prosí Boha o uklidnění). Církevní slovanština, dle hodnocení Chlupáčové, zůstala autorem překladu leckdy nepochopena – jde o citát z religiózního textu: „Nyně otpuščaješi“ Dvořák předělal na „Budiž ti odpuštěno“ (Voskovec: „Nyní propouštíš služebníka svého“). Kritizovány jsou Dvořákovy chyby v biblických citátech, kterých je v románu poměrně mnoho. K dalším prohřeškům nového překladu patří nadbytek obecné češtiny a žurnalismů, které nejsou v souladu se stylistickým laděním originálního díla (opakované „faktem je“, „faktem bylo“, nebo „je pravdou“, „pravdou je“ či časté užívání zájmeného tvaru „takovýto“). Překladateli jsou také vytýkány slangové výrazy Mít'ových promluv k soudcům („Hod'te sebou a zabalte to“, „Co vy na to?“). Zmíněné stylistické posuny mají dopad na sémantickou složku překladu. Autorka kritické recenze rovněž komentuje fakt, že na začátku překladového textu bylo vynecháno Dostojevského věnování ženě.¹⁴⁹

V závěru své kritické recenze autorka sumarizuje: „*Zjištěné nedostatky v novém překladu Karamazových považuji za neodpustitelné – ve vztahu k Dostojevskému, ve vztahu k ruštině a češtině, samozřejmě i ve vztahu k předcházejícímu velmi kvalitnímu překladu Prokopa Voskovce. Dostojevskému měla být věnována mnohem větší pozornost překladatelská a redaktorská.*“¹⁵⁰

Libor Dvořák roku 2012 vydává v Mladé frontě svůj překlad Gogolova díla *Taras Bulba*, který se nedočkal významnějších kritických ohlasů, jako tomu bylo například v případě překladu *Bratrů Karamazových* či *Mistra a Markétky*. Velmi stručný ohlas se objevil ve stejném roce vydání překladu na webových stránkách Kulturních novin, kde

¹⁴⁸ CHLUPÁČOVÁ, K., 2014. Dostojevskij, Fjodor Michajlovič. Bratři Karamazovi. In: *iliteratura.cz* [online] 10.2.2014 [cit. 13.3.2018]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/32739/dostojevskij-fjodor-michajlovic-bratri->

¹⁴⁹ ibid.

¹⁵⁰ ibid.

autor Jiří Plocek¹⁵¹ barvitě popisuje syžet díla, přičemž jedinou zmínkou o překladu je, že „překlad je čtivý“.¹⁵² Tento ohlas řadíme do kategorie profesionálních ohlasů, byť je velmi stručný a vykazuje pouze subjektivní názor čtenáře na český text.

Rok 2013

Vraťme se však ke Dvořákovým překladům, a to konkrétně k jednomu kritickému ohlasu z roku 2013, který vyšel v časopise Host (autor recenze: Marián Pčola¹⁵³). Bohužel se opět nejedná o klasickou kritiku překladu, ale spíše knižní recenzi, která reaguje na české vydání knihy od Sergeje Lebeděva *Hranice zapomnění* (česky 2012). Danou reflexi řadíme do kategorie profesionálních kritických ohlasů.

Negativní kritice se podrobila především kvalita českého vydání Lebeděvova románu, ve kterém chybí předmluva, doslov, autorův medailon či vysvětlivky reálií, které mohou být českému čtenáři méně známé. České vydání románu je navíc zkráceno téměř o čtvrtinu oproti originálu. Autor recenze taktéž zmiňuje, že pro nedostatek prostoru se nemůže podrobně rozepisovat o jazykových problémech, které se vyskytly v textu překladu, nicméně uvádí některé obecné posuny, k nimž se překladatel uchýlil: „(...) nepřesnosti v používání osobních a neurčitých zájmen či ve stupňování přídavných jmen, neodůvodněné a místy i nelogické zaměňování singuláru za plurál či slučovacího vztahu za odporovací, vršení pleonasmů, nerozlišování mez různými významy či významovými odstíny některých slov (...)“.¹⁵⁴ Z této recenze je zjevné, že její autor pracoval s originálním dílem, pravděpodobně provedl i srovnávací analýzu, pro kterou v textu nebyl vyhrazen prostor.

V roce 2013 věnovala studentka Ústavu translatologie FF UK (Arina Hašková¹⁵⁵) diplomovou práci českým překladům antologie sovětské lágrové prózy¹⁵⁶. Autorka práce prováděla kontrastivní analýzu českých překladů sovětských lágrových próz, které byly

¹⁵¹ Jiří Plocek – publicista, hudebník a hudební redaktor. Původním povoláním biochemik. Od roku 2006 byl zaměstnán v Českém rozhlasu Brno jako hudební redaktor a dramaturg. Více na: <https://www.kulturni-noviny.cz/nezavisle-vydavatelске-a-medialni-druzstvo/autori/autori-kulturnich-novin/jiri-plocek> [cit. 7.4.2018]

¹⁵² PLOCEK, J., 2012. N. V. Gogol Taras Bulba. In: *Kulturní noviny* [online] 12.8.2012 [Cit. 16.3.2018] Dostupné z: <https://www.kulturni-noviny.cz/nezavisle-vydavatelске-a-medialni-druzstvo/tip-tydne/n.-v.-gogol-taras-bulba?gpage=12>

¹⁵³ Marián Pčola – pedagog, působí na slovenské Katedře rusistiky (FF Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre). Dostupné z: <http://www.krus.ff.ukf.sk/index.php/pre-studentov/konzultacne-hodiny> [cit. 7.4.2018]

¹⁵⁴ PČOLA, Marián. Životopis jedné epochy, 2013. *Host*. Roč. 29, č. 7, s. 71. ISSN 1211-9938

¹⁵⁵ Arina Hašková – v době publikování své práce studentka Ústavu translatologie FF UK.

¹⁵⁶ HAŠKOVÁ, Arina. *Antologie sovětské lágrové prózy v českých překladech a české sociokulturní recepce*. Praha, 2013. Magisterská diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav translatologie. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Stanislav Rubáš, Ph.D. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/111814/?lang=cs>

vydány formou antologie s názvem *Jen jeden osud* (česky 2009). Tuto práci řadíme do kategorie poloprofesionálních kritických ohlasů.

V naší analýze se zaměříme pouze na hodnocení překladu Libora Dvořáka, jenž přeložil povídku *Zvůle* (*Беснородел*). Dle soudu autorky Dvořák k textu přistupuje velmi kreativně a nebojí se užívat různá překladatelská řešení. Avšak tato překladatelova kreativita vede místy k přesycení kreativními řešeními. Při překladu zločinecké hantýrky volí překladatel generalizaci. „*Tam, kde je více synonym najednou, různé výčty, tak v těchto případech nalézá jedno synonymum či hyperonymum, které celý výčet obsáhne a neuchyluje se tak ke zbytečné exotizace nebo naopak lokalizaci textu.*“¹⁵⁷ Tento postup však autorka v závěru práce ospravedlňuje a nehodnotí ho negativně. Autor povídky (Jurij Fidelgolc) je z jazykového hlediska velmi úsporný, což Dvořák opomíjí: „*Téměř v každé větě najdeme aspoň jedno dodané slovo, či sousloví.*“¹⁵⁸ Překlad je tedy rozsáhlejší než původní text originálu. V pasážích, kde se Fidelgolc uchyluje k frazeologii, čímž text nabývá hovorovosti, Dvořák věty naopak rozvolňuje. Tento postup snižuje hovorovost a výsledkem je intelektualizace textu. Překladatel volil mnoho vhodných řešení, nicméně místy „*zatěžuje výsledný text nejen množstvím sloves, což je vzhledem k překladu do češtiny ještě pochopitelné, pak však také různými doplňkovými zájmeny, spojkami, předložkami, které celý text zlogičtují a intelektualizují.*“¹⁵⁹ Dvořákův překlad sice působí plynule a přehledný, ale nezachovává původní Fidelgolcův styl. Avšak vzhledem k tomu, že v případě tohoto textu bylo cílem překladu předat hlavně informace o dané době, jak míní autorka práce, je omluvitelné, že stylistické vlastnosti originálu nebyly plně zachovány.

I v této diplomové práci autorka poukazuje na zvláštnosti a obtížné momenty, které se vyskytovaly v originálu, čímž zdůrazňuje náročnost překladu takového díla. Tento postup, kdy kritik překladu zdůrazňuje komplikovanost struktury či jazyka originálu, hodnotíme pozitivně, neboť tímto kritik čtenáře překladu částečně upozorňuje na nelehké pasáže v originálu, s nimiž se překladatel musel vypořádat.

¹⁵⁷ HAŠKOVÁ, Arina. *Antologie sovětské lágrové prózy v českých překladech a české sociokulturní recepci*. Praha, 2013. Magisterská diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav translatologie. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Stanislav Rubáš, Ph.D. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/111814/?lang=cs> str. 59

¹⁵⁸ *ibid.*, str. 59

¹⁵⁹ *ibid.*, str. 59

Rok 2014

Ve sledovaném roce vyšlo kritické hodnocení překladatelky z ruštiny Anny Rosové¹⁶⁰, která věnovala svou pozornost Dvořákovu překladu díla *Bratři Karamazovovi* (česky 2013). Dvořákův překlad zřejmě neprošel důkladnou redakcí. V překladu byly ponechány gramatické chyby, překlady a matoucí slovosled.¹⁶¹ Za redakční práci daného titulu odpovídal kolektiv redaktorů pod vedením Jindřicha Jůzla. Autorka recenze rovněž poukazuje na vynechání věnování Dostojevského manželce a zmiňuje i motivaci překladatele k vydání nového překladu – Dvořák své rozhodnutí vytvořit nový překlad odůvodňuje zastaráváním Voskocova překladu.

Dále jsou Dvořákovu překladu vytýkány nesrovnalosti v rovině stylistické – střídání stylů a jazykových rovin jsou dle autorky recenze problematické. Kritizována je také nerovnoměrná stylizace mluvy postav: „(...) *starý Karamazov i nejstarší syn Dmitrij hovoří nevyváženou, nekonzistentní mluvou s prvky obecné češtiny i knižních či hyperkorektních výrazů*“.¹⁶² Také kritika Rosové nepromíjí překladateli žurnalismy a množství rusismů, které se v textu překladu objevují.

Své hodnocení Dvořákova překladu uzavírá slovy: „*Dostojevskij přece i dnes stojí za víc než dodržení termín,*“ a současně s tím dodává: „*Máme-li být v porovnávání překladů Libora Dvořáka a Prokopa Voskovce upřímní, pak je na Dvořákovu obranu třeba uvést, že se jeho překlad i přes řadu zmíněných nedostatků čte velmi dobře, někdy lépe než Voskovcův. Problém spočívá v tom, nakolik čtenáře doporučením nového překladu ochudíme o významovou mnohost a možnost komplexního pochopení románu.*“¹⁶³ Dle Rosové se z Dvořákova překladu vytratí dojem uspěchanosti, pokud v případě opětovného vydání Dvořákova překladu bude textu věnována důkladná redakční práce.

Autorka recenze pracovala při hodnocení kvality překladu s originálem, což odpovídá teoretickým požadavkům na kvalitní kritické hodnocení překladu, z nichž jsme vycházeli v teoretické části práce. Bez povšimnutí nezůstalo ani hodnocení kvality redakční práce, která musí být v kritice překladu nepochybně rovněž zohledněna, neboť je to jedna ze součástí

¹⁶⁰ Anna Rosová – absolventka Filozofické fakulty Karlovy univerzity (obory Český jazyk a literatura a Překladaelství a tlumočnictví ruština), překladatelka z ruštiny, v současné době přednáší na Ústavu translatologie FF UK.

¹⁶¹ ROSOVÁ, A., 2014. Poněkud uspěchaní Bratři Karamazovovi. In: *Plav*. [online]. [cit. 12.3.2018] Dostupné z: www.svetovka.cz/archiv/2014/09-2014-recenze-rosova.htm

¹⁶² *ibid.*

¹⁶³ *ibid.*

překladačského procesu. Tuto kritiku řadíme do kategorie profesionálních kritických ohlasů a shledáváme ji přínosnou pro laického čtenáře.

Ve stejném roce (2014) vyšel ještě jeden kritický komentář Dvořákových překladů, jehož autorkou je opět Kamila Chlupáčová. Tentokrát autorka shrnuje Dvořákovu překladačskou tvorbu za posledních pár let a kritizuje především to, že překladatel nevěnuje překladu ruských klasiků dostatek času, přičemž výsledkem jsou překlady, které, jak píše sama autorka: „(...) rozhodně nedosahují kvality překladů jeho bezprostředních předchůdců“¹⁶⁴. Pro přehlednost uvádíme, že v roce 2010 vyšel Dvořákův překlad díla Tolstého *Vojna a mír*, roku 2012 Gogolův *Taras Bulba*, o rok později byli přeloženi Dostojevského *Bratři Karamazovi* a roku 2015 Gončarovův *Oblomov*. Nelze popřít, že frekvence vzniku nových překladů takto překladačsky náročných děl je skutečně vysoká.

V případě *Vojny a míru* a *Bratrů Karamazových* překladateli opět vyčítá mnoho shodných řešení jako u jeho předchůdců (překlad Sýkorových a překlad Voskovce). Překladateli je znovu vyčítána nedostatečná biblická průprava, neznalost církevní slovanštiny, nepochopení syntaxe a sémantiky ruštiny. Vcelku je kritika překladu *Vojny a míru* a *Bratrů Karamazových* obdobná jako kritika, kterou komentujeme výše.

Přes všechnu negativní kritiku překladů klasiků Chlupáčová velmi pozitivně hodnotí Dvořákovy překlady knih Vladimíra Sorokina: „(...) jsou živé, dynamické, čtivé, i když někdy s řadou věcných chyb.“¹⁶⁵ Velmi pozitivní kritice se těší Dvořákův překlad Sorokinovy novely *Den opričníka* (česky 2009), který je komentován následovně: „Smělé přemety (a přehmaty) jako by zde našly své oprávnění: překlad jako celek vystihuje Sorokina výtečně.“¹⁶⁶ Chlupáčová chválí to, jak se Dvořák vypořádal s překladem lidové slovesnosti a folklorem, které se v originále objevují: „(...) rozsáhlý masiv veršovaných nápodob bylinných a pohádkových textů je velmi dobře a vynalézavě tlumočen.“¹⁶⁷ Současně s tím dodává, že se překlad neobešel bez řady přehlédnutí a množství chyb (hlavně v případě historických reálií).

¹⁶⁴ CHLUPÁČOVÁ, K., 2014. Vášnivě sepětí s originálem. In: *A2*. [online]. [cit. 15.3.2018] Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2014/18/vasnive-sepeti-s-originalem>

¹⁶⁵ ibid.

¹⁶⁶ ibid.

¹⁶⁷ ibid.

Chlupáčová věnuje pozornost rovněž Sorokinově *Vánici*, kterou také přeložil Libor Dvořák. „Dvořákův překlad je i přes mnohé nesrovnalosti a sporné momenty nepochybně velmi dobrý,“¹⁶⁸ komentuje rusistka.

Velmi pozitivní kritiky se dostává Dvořákovu překladu Sorokinova románu *Telurie* (česky 2014), který Chlupáčová hodnotí následovně: „Dvořák za neuvěřitelně krátkou dobu obdivuhodně zvládl Sorokinovy imitace nejrozumnějších žánrů a jejich stylistik, psané i mluvené jazyky, autorem napodobované i vymyšlené (například jazyk pohádek, bohémy nebo zločineckého podsvětí), a podařilo se mu do češtiny převést celek, který je opět, podobně jako ve vyprávění o opřičnikovi, encyklopedií ruských dějin, kultury, literatury, jazyka a zároveň jakýmsi katalogem evropskoasijským.“¹⁶⁹ Přitom v závěru dodává: „V tomto případě je třeba Dvořákovi za pohotové zpřístupnění originální novinky poděkovat.“¹⁷⁰

Na konci kritické recenze autorka kritizuje „překladatelskou továrnu“, kdy se podnikání zaměřené na zisk neblahým způsobem odráží na kvalitě překladů. Zde nemůžeme než souhlasit, neboť množství nových překladů v posledních letech skutečně výrazně vzrostlo. Pro zajímavost uvádíme výsledky studie, jejímž autorem je Jaroslav Císař, ze které vyplývá následující (uvádíme jen tu část studie, která je pro náš výzkum relevantní)¹⁷¹:

TABULKA VII **Údaje o počtu vydaných překladů knih
v ČR za roky 2011–2015**

	2011	2012	2013	2014	2015
celkem	6514	5871	6565	6355	6240
z toho					
z angličtiny	3276	3238	3633	3344	3284
z němčiny	1129	970	924	971	949
ze slovenštiny	148	127	181	194	369
z francouzštiny	307	239	287	249	296
z ruštiny	87	78	124	165	175
z polštiny	93	86	58	96	146
ze španělštiny	96	60	203	140	120
z italštiny	116	66	82	89	89

zdroj: Národní knihovna ČR

¹⁶⁸ CHLUPÁČOVÁ, K., 2014. Vášnivé sepětí s originálem. In: A2. [online]. [cit. 15.3.2018] Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2014/18/vasnive-sepeti-s-originalem>

¹⁶⁹ ibid.

¹⁷⁰ ibid.

¹⁷¹ Dostupné z: <http://www.svetknihy.cz/userdata/files/2016/balance-2015.pdf> [cit. 16. 3. 2018]

Mezi lety 2011–2015 vidíme jasný nárůst překladové tvorby z ruštiny, i když oproti množství překladů z angličtiny je ruština stále ještě na nižších příčkách.

Rok 2015

Nový soubor Čechovových povídek *Člověk ve futrálu* vychází česky roku 2014. O rok později publikuje Kamila Chlupáčová svou kritickou recenzi Dvořákova překladu. Na úvod je kritizováno samotné české vydání, v němž není doslov, ediční poznámka, chybí datum vzniku jednotlivých povídek a informace o tom, jaká ruská vydání posloužila překladateli předlohou. Jak komentuje Chlupáčová, jedná se o vydání „čtenářské“. Také poukazuje na to, že by čtenář tohoto vydání jistě „uvítal shrnutí dosavadních českých vydání v minulém století, zvláště pak údaje o bezprostředně předcházejících překladech, které mohly sloužit jako inspirace pro překlad nový.“¹⁷²

Dvořákovi vytýká především to, že ve svém překladu mění původní autorovo vyjádření, „rozkladně působí na styl textu, leckdy mění logiku výroku, „napravuje“ úspornost originálu (jako by to byl nedostatek) víceslovností.“¹⁷³ Navíc jak jsme zmiňovali výše, Dvořák volí jiný překlad názvu povídky *Dáma s psičkem*, kterou přejmenovává na *Dáma s pejskem*. Překladateli je také vytýkána jeho záliba „dovysvětlovat autora.“

V závěru své kritické recenze autorka konstatuje, že „Rozbor překladu a porovnání s originálem jasně ukazují, že Dvořák jako překladatel na Čechova nestačí. Na mnoha místech něco drhne, některé výrazy znějí nepřirozeně, v textu je řada nápadných chyb, celek je stylisticky nevyrovnaný a zdaleka neodpovídá klasické harmonii originálu, jeho mimořádné poetické síle. (...) ‚Malé‘ Čechovovy prózy rozhodně nelze podceňovat a překládat je bez hluboké analýzy, kterou zasluhují.“¹⁷⁴

Z dané kritiky překladu je zjevné, že se autorka důkladně věnovala textu překladu a že provedla jeho analýzu na základě originálního textu. V textu jsou také zmíněna jména odpovědných osob za redakci – redigovala Pavla Bošková, odpovědný redaktor Jindřich Jůzl.

Shrnutí dekády 2000–2017

Vzhledem ke skutečnosti, že se daná dekáda oproti předešlým vyznačuje hojnějším výskytem kritických ohlasů, rozhodli jsme se její analýzu rozdělit dle kategorií, jež byly stanoveny

¹⁷² CHLUPÁČOVÁ, K., 2015. Čechov, Anton Pavlovič. *Člověk ve futrálu*. In: *iliteratura.cz* [online] 9.8.2015 [cit. 2.4.2018] Dostupné z: www.iliteratura.cz/Clanek/35143/cechov-anton-pavlovic-clovek-ve-futralu

¹⁷³ ibid.

¹⁷⁴ ibid.

na konci teoretické části práce. V závěru práce zhodnotíme, ve které kategorii se vyskytovalo nejvíce kritických ohlasů a zda tyto reflexe byly v souladu s preskriptivními požadavky, o nichž jsme pojednávali v teoretické části práce.

Do kategorie *profesionálních kritických ohlasů* řadíme reflexe, které se objevily na veřejně přístupné platformě jakéhokoliv literárního média. Výčet zdrojů, z nichž jsme čerpali, byl uveden na začátku empirické části práce. Autoři profesionálních kritických recenzí jsou odborníci, kteří se pohybují v oboru, mají vysokoškolské vzdělání v oboru rusistiky, translatologie či jiném filologickém oboru, v literárních periodikách zastávají funkce redaktorů či kritiků nebo jsou činní jakožto překladatelé.

Kritické ohlasy z této kategorie jsou výrazně kratší než reflexe z kategorie poloprofesionálních kritických ohlasů. Je to odůvodnitelné například už jen tím, že na kritiku překladu jako takovou nejsou vydělovány zvláštní finanční prostředky a honorování této činnosti je v současné době poměrně nízké (ostatně to potvrzuje i sám Libor Dvořák v rozhovoru, viz Příloha č. 3). Navíc je rozsah kritické recenze předem stanovený zadavatelem, což potvrzuje například Marián Pčola ve své kritické recenzi, kde konstatuje, že se pro nedostatek prostoru nemůže blíže rozepisovat o kvalitách překladu.¹⁷⁵

Kritické reflexe této kategorie často při analýze překladu provádějí kolaci a zpravidla zmiňují i kvality původního díla, čímž narážejí na ty jeho hodnoty, které bylo potřeba v překladu zachovat. Neopomíjejí ani zachování či absenci vysvětlivek pod čarou, původní autorovo věnování či dalších edičních náležitostí.

Pokud jde o interakci kritiků s Dvořákem, pak je třeba s politováním konstatovat, že žádná není. Blíže se k tomu vyjadřuje v rozhovoru sám překladatel (viz Příloha č. 3).

K našemu překvapení jsme nezaznamenali, že by kritik, když se pozastaví u nezdařilého Dvořákova překladového řešení, následně navrhl svou alternativu. Autor kritiky se většinou jen odkáže na překladové řešení ve starším překladu, čímž nepřímou naznačí, že bylo lepší.

Po provedené rešerši jsme přišli k závěru, že reflexe z kategorie profesionálních kritických ohlasů se moc často neobjevují, což dle našeho názoru souvisí jak s neochotou zadavatele vydělovat na kritiku překladu vyšší finanční odměny, tak i s neochotou samotných

¹⁷⁵ srov. PČOLA, Marián. Životopis jedné epochy, 2013. *Host*. Roč. 29, č. 7, s. 71. ISSN 1211-9938

kritiků zpracovávat kritickou recenzi na nízký honorář. Kritické ohlasy, které jsme v rámci této kategorie objevili, byly většinou informativního charakteru a málokdy vykazovaly známky důkladného analytického rozboru Dvořákova překladu. Je však třeba říci, že téměř všechny pracovaly s originálem. Ke kritickým recenzím, které jsou obsahově nejbližší požadavkům na kvalitní kritiku překladu, můžeme zařadit hodnocení Chlupáčové a Rosové. Jejich kritické recenze se koncentrují výlučně na kvalitu Dvořákova překladu, zohledňují původní dílo a komentují další okolnosti spojené jak s textem originálu, tak i překladu – např. existence starších překladů, kvalita redakční práce aj. Je třeba konstatovat, že nehledě převahu negativního hodnocení Dvořákových překladů klasiků, obě autorky komentovaly i zdařilá překladatelova řešení či jeho jiné povedené překlady. Ostatní kritické recenze této kategorie jsou spíše publikovány v rámci knižních recenzí.

Kritické reflexe studentů řadíme do kategorie *poloprofesionálních kritických ohlasů*. Bez ohledu na to, že se jedná o studentské práce, soudíme, že jejich autoři již mají důkladnou jazykovou průpravu a poměrně hluboké znalosti v oboru překladatelství, a díky tomu dokážou kriticky posoudit kvalitu překladového díla (konkrétně Dvořákova). Vědí, jaké náležitosti musí překlad obsahovat, aby ho bylo možné hodnotit jako zdařilý, a také jsou schopni posoudit případné odchylky od původního díla (např. sémantické, stylistické či lexikální posuny).

Musíme podotknout, že studentské práce věnované kritickému hodnocení Dvořákových překladů či komparaci jeho překladů s překlady jeho předchůdců, jsou podstatně obsáhlejší než typické kritické recenze, které jsme zahrnuli do předešlé kategorie. To je pochopitelně zdůvodnitelné tím, že jejich autoři mají pro analýzu překladu předem stanovený rozsah, který je zpravidla poměrně rozsáhlý. Ve výsledku je kritická analýza překladu obsáhlá a zahrnuje důkladnou analýzu všech lingvistických rovin překladu (stylistická, lexikální, sémantická, gramatická aj.) a v závěru zobecňuje, do jaké míry se Dvořákovi podařilo tyto roviny v překladu zachovat. Studentské práce se vyznačují především tím, že při hodnocení kvalit Dvořákových překladů vždy pracují s originálem. Je to prokazatelné už jen tím, že autoři prací vždy uvádějí pasáže z ruského originálu a provádějí srovnávací analýzu s výsledným českým textem. Navíc je v těchto pracích vždy představen text originálu, historické pozadí jeho vzniku a jeho základní charakteristiky, a to ať už jazykové či obsahové. Taková prezentace původního díla upozorňuje čtenáře na jeho zvláštnosti, příp. pasáže, jež bylo žádoucí při překladu zachovat.

Pokud jde o interakci mezi autorem kritiky a Dvořákem, pak musíme konstatovat, že i zde jsme zaznamenali její absenci. Je možné, že někdo ze studentů Libora Dvořáka osobně kontaktoval, ale ve zkoumaných kvalifikačních pracích tato informace obsažena není.

Jsme toho názoru, že sledované poloprofesionální ohlasy Dvořákových překladů mají edukativní charakter a mohou být pro laické čtenáře přínosné a zajímavé zároveň. Analýza Dvořákových překladů je v těchto pracích zpracována na základě translatologické analýzy. Nezaznamenali jsme, že by v kritických ohlasech této kategorie autoři v případě hodnocení nezdařilého Dvořákova překladu navrhovali své alternativní překladové řešení.

Nyní se zaměříme na třetí kategorii – *laické kritické ohlasy* Dvořákových překladů. Do dané kategorie řadíme kritické ohlasy, jejichž autory není možné profesně identifikovat. Nelze dohledat jejich profesní profil a neznáme jejich odbornou průpravu v oblasti překladu (příp. translatologie), kritiky literárního překladu či znalosti ruské literatury.

Tuto kategorii jsme se rozhodli sledovat proto, že během rešerše bylo nalezeno několik reflexí samotných čtenářů Dvořákových překladů (viz Příloha č. 2). Tato interakce mezi laickým publikem a překladatelem či kritikem překladu, byť nepřímá, je bezpochyby spjata s rozvojem internetu a vznikem nejrůznějších literárních platforem, čtenářských diskuzních fór, které samotným čtenářům umožňují vyjádřit názor na překlad. Jak v rozhovoru uvedl sám Libor Dvořák, občas ho někteří čtenáři jeho překladů kontaktují osobně, aby mu vyjádřili svůj názor (viz Příloha č. 3). Je to tedy paradoxně kategorie kritických ohlasů, v níž vidíme interakci mezi překladatelem a jeho (laickými) kritiky. Ohlasy laiků mohou překladateli posloužit jako zpětná vazba samotného čtenářského publika, pro které je překlad primárně určen. Čtenářské reakce zároveň reflektují míru zájmu čtenářů o kvalitu překladu konkrétního díla.

Nejvíce čtenářských reakcí se objevilo u kritiky překladu díla *Bratři Karamazovi* (viz iliteratura.cz, 2014), jejíž autorkou je Kamila Chlupáčová. V diskuzi pod kritickým zhodnocením Dvořákova překladu se objevily příspěvky, které jasně prokazují čtenářský zájem o kvalitu nového překladu. Autoři některých příspěvků místy věnují skutečně velkou pozornost některým překladovým řešením, ale i hodnocení paní Chlupáčové. Nalezené laické ohlasy jsou součástí příloh práce (viz Příloha č. 2), kde uvádíme pouze ty komentáře, které se vyjadřovaly ke kvalitě překladu či k hodnocení autorky kritické recenze. Ignorovány byly ty příspěvky, jež se netýkaly zkoumaného tématu.

Další laické kritické ohlasy byly zdokumentovány v diplomové práci A. Borkoun.¹⁷⁶

¹⁷⁶ srov. BORKOUN, Anastasiia. *Hodnocení českých překladů románu Michaila Bulgakova Mistr a Markétka*. Praha, 2007. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, Ústav bohemistických studií. Vedoucí práce PhDr. Olga Uličná, CSc. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/52790/> str. 79–80.

3 ZÁVĚR

Po provedené analýze můžeme konstatovat, že se kritické ohlasy Dvořákových překladů objevily ve všech třech kategoriích, tedy v kategorii profesionálních, poloprofesionálních a laických kritických ohlasů. Nejvíce reflexí se objevilo v kategorii profesionálních ohlasů, avšak rozsahem reflexe této kategorie zaostávají za kategorií poloprofesionálních kritických ohlasů (viz kvalifikační práce), které jsou podstatně obsáhlejší. Laické ohlasy se vyskytovaly výjimečně, avšak u této kategorie můžeme říci, že jako jediná ze tří stanovených kategorií vykazovala známky interakce mezi překladatelem a autory laických ohlasů.

V případě negativního kritizování konkrétních Dvořákových překladových řešení jsme nezaznamenali snahu autorů kritiky představit vlastní alternativní řešení. Žánrově se kritika Dvořákových překladů pohybuje spíše v oblasti knižních recenzí či šedé literatury. Dále jsme sledovali, zda autoři kritických ohlasů zohledňují při své práci původní dílo a došli jsme k závěru, že v kategorii profesionální a poloprofesionálních ohlasů je text originálu téměř vždy součástí analýzy Dvořákova překladu. U laických ohlasů tato skutečnost není dohledatelná.

Valná většina kritiků Dvořákových překladů má filologické vysokoškolské vzdělání. Jsou to lidé, kteří se pohybují v literárním prostředí, jsou aktivní v překladatelském / nakladatelském prostředí či jsou profesně činní na akademické půdě. Díky tomu lze jejich kritické soudy hodnotit jako odborné. Jejich kritiky jsou navíc psány formou, která je srozumitelná i pro laické publikum. V souvislosti s kritikou jsme sledovali, zda má překladatel nějaké stálé kritiky. Bylo zjištěno, že nejvíce kritických ohlasů pochází z pera rusistky Kamily Chlupáčové, která se ve svých kritikách zaměřovala především na Dvořákovy překlady klasiků. Její kritika zohledňuje skutečně všechny aspekty Dvořákových překladů (viz např. redakční práce).

Z chronologického hlediska jsme sledovali kvantitu výskytu kritických ohlasů. Během období prvních dvou dekadách (1978–1988 a 1989–1999) nebyly nalezeny žádné ohlasy, které by jakkoliv reagovaly na kvalitu Dvořákových překladů. Jak uvádíme v samotné analýze těchto dekád, zdůvodňuje to částečně fakt, že Libor Dvořák v této době patřil k začínajícím autorům (především v první dekádě), ale spíše na absenci kritických ohlasů měla vliv politická situace (období normalizace), jež napřímo ovlivnila i kulturní prostředí. Obzvlášť pro 90. léta je příznačný poměrně velký útlum zájmu o ruskojazyčnou literaturu

v českém prostředí. Ve třetí sledované dekádě (2000–2017) se potvrdila naše hypotéza, že z kvantitativního hlediska zaznamenáme nárůst kritických reflexí, a to především z toho důvodu, že v tomto období vyšly Dvořákovy překlady děl ruských klasiků. Tyto překlady skutečně vyvolaly pozornost a nejvíce kritických ohlasů reagovalo na jeho překlady Čechovových povídek (především studentské práce), děl *Vojna a mír*, *Bratři Karamazovovi*, *Mistr a Markétka*. Překlady Sorokinových děl jako *Vánice* či *Den opričníka* rovněž zaznamenaly zájem ze strany kritiků.

Dvořákovým překladům je obecně nejvíce vytýkána uspěchanost, která se obzvlášť projevuje v překladech již zmíněných klasiků, dále tendence k expresivnějším výrazům a užívání obecné češtiny. U překladů Čechovových povídek byla zjevná tendence překladatele ke zlogičťování výrazu a intelektualizaci; autoři poloprofesionálních kritických ohlasů se domnívají, že překladatel neprovádí analýzu původního autorova stylu. Obecně lze u Dvořákových překladů pozorovat tendenci k modernizaci jazyka a orientaci na cílového čtenáře, dalo by se říci, že se překladatel snaží přizpůsobit výsledný český text současným estetickým konvencím. Nehledě na rozporuplné kritické ohlasy týkající se překladů klasiků, Dvořákovy překlady současných ruskojazyčných autorů (viz zmiňovaný Sorokin, bratři Strugačtí, Lukjaněnko aj.) jsou čtenáři vítána a ze strany kritiků se těší pozitivnímu hodnocení.

Jedním z nejdůležitějších momentů, který plyne z našeho výzkumu, je princip zastarávání překladu. Je to ostatně i hlavní motivace samotného překladatele k vytvoření nových překladů děl ruských klasiků (viz rozhovor s překladatelem v Příloze č. 3).

Pokud jde o obecné vývojové tendence žánru kritiky překladu, musíme konstatovat, že jsme za sledované období nezaznamenali výraznější rozvoj, pokud jde o formu a obsah kritických recenzí. Pozitivně se dá hodnotit rozkvět elektronických platforem literárních periodik a diskuzních fór, které tak umožňují čtenářskému publiku podělit se o zážitek z přečteného překladu.

Sledované kritické recenze v různé míře odpovídají preskriptivním teoretickým požadavkům na kvalitně zpracovanou kritiku překladu. Bohužel však finanční okolnosti a neochota ze strany zadavatelů (mnohdy i samotných kritiků) vede k poměrně nízkému výskytu kritických ohlasů překladové literatury.

4 SEZNAM BIBLIOGRAFIE

Primární prameny

BABKA, L., BZONKOVÁ, R. *Jen jeden osud. Antologie sovětské lágrové prózy*. Přel. L. Dvořák, R. Bzonková, J. Kleňhová, A. Machoninová, V. Mistrová, I. Ryčlová. Praha: Nakladatelství Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1701-7.

BOČORIŠVILI, J. *Faina aneb Příběh klavíru*. Přel. L. Dvořák. Litomyšl: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-888-1.

BULGAKOV, M. *Mistr a Markétka*. Přel. L. Dvořák. Praha: Odeon, 2005. ISBN 80-207-1176-7.

BUNIN, I. *Proklaté dny*. Přel. L. Dvořák. Praha: Argo, 2006. ISBN 80-7203-854-0.

ČECHOV, A. *Podvodníci z nouze*. Přel. L. Dvořák. Praha: Dokořán, 2003. ISBN 80-86569-64-0.

ČECHOV, A. *Člověk ve futrálu*. Přel. L. Dvořák. Praha: Odeon, 2014. ISBN 978-80-207-1574-6.

ČECHOV, A., AVERČENKO, A., Zoščenko, M. *Nic k smíchu*. Přel. L. Dvořák. Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-669-6.

DOSTOJEVSKIJ, F. *Bratři Karamazovi*. Přel. L. Dvořák. Praha: Odeon, 2013. ISBN 978-80-207-1488-6.

DVOŘÁK, L. *Ruský slang aneb Český hambář jazyka ruského*. Praha: Nakladatelství Horizont. 1995. ISBN 80-7012-081-9.

GOGOL, N. *Taras Bulba*. Přel. L. Dvořák. Praha: Mladá fronta, 2012. ISBN 978-80-204-2417-4.

GONČAROV, I. *Oblomov*. Přel. L. Dvořák. Praha: Odeon, 2015. ISBN 978-80-207-1619-4.

LEBEDĚV, S. *Hranice zapomnění*. Přel. L. Dvořák. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2012. ISBN 978-80-87053-66-9.

LUKJANĚNKO, S. *Nanečisto*. Přel. L. Dvořák. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-154-3.

SOROKIN, V. *Den opričníka*. Přel. L. Dvořák. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2009. ISBN 978-8087053-29-4.

SOROKIN, V. *Vánice*. Přel. L. Dvořák. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2011. ISBN 978-80-87053-54-6.

SOROKIN, V. *Telurie*. Přel. L. Dvořák. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2014. ISBN 978-80-87855-09-6.

TOLSTOJ, L. *Vojna a mír*. Přel. L. Dvořák. Praha: Odeon, 2010. ISBN 978-80-207-1334-6 (1. svazek), ISBN 978-80-207-1335-3 (2. svazek).

Sekundární prameny

Translatologická literatura

DVOJČOŠ M, KUBUŠ M. Rozhovor s prekladateľom doc. Alojzom Kenížom, CSc. *Kritika prekladu*. č. 1, s. 11, Banská Bystrica: FF UMB, 2013. ISSN 1339-3405.

FERENČÍK, J. *Kontexty prekladu*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1982.

FERENČÍK Ján (1981). *Kritika prekladu (Problémy jej súčasného vývinu)*. In: *Slavica slovaca*. Roč. 16, č. 2

HRALA, M. *Současnost uměleckého překladu*. Praha: Československý spisovatel, 1987.

HRDLIČKA, Milan. *9x o překladu*. Praha: JTP., vyd. 1, 1994. ISBN 80-901-698-2-1.

HREHOVČÍK, T. *Prekladateľské minimum*. Bratislava: Vydavateľstvo Iris, 2006. ISBN 80-89256-02-3

ILEK, B. *Kritika uměleckého překladu*. In: *AUC Philologica 1-3, Translatologica Pragensia II.*, 1. část. UK Praha, 1988.

KNITTLOVÁ, Dagmar, GRYGOVÁ Bronislava a ZEHNALOVÁ Jitka. *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. 291 s. ISBN 9788024424286.

- PECHAR, J. *Otázky literárního překladu*. Praha: Československý spisovatel, 1986.
- POPOVIČ, A. *Poetika umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran, 1971.
- POPOVIČ, A. *Teória umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran. 1975.
- PRAVDOVÁ, M., SVOBODOVÁ, I. *Akademická příručka českého jazyka*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2327-8.
- RAKŠÁNYIOVÁ, Jana. *Preklad jako interkultúrna komunikácia*. Bratislava: AnaPress Bratislava, 2005. ISBN 80-89137-09-1.
- REISS, K., *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik. Kategorien und Kriterien für eine sachgerechte Beurteilung von Übersetzungen*. München: Max Hueber Verlag, 1986. ISBN 3-19-006717-1.
- ŠKVORECKÝ, J., O dvou zásadách kritiky překladu. *Dialog* č. 4, 1960.
- ZEHNALOVÁ, J. a kol. *Kvalita a hodnocení překladu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4795-7 (on-line)

Použité kvalifikační práce

- BENEŠOVÁ, Kateřina. *Překlady raných humoristických povídek A. P. Čechova*. Praha, 2008. Magisterská diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav slavistických a východoevropských studií. Vedoucí práce PhDr. Olga Uličná, CSc.
- BORKOUN, Anastasiia. *Hodnocení českých překladů románu Michaila Bulgakova Mistr a Markétka*. Praha, 2007. Magisterská práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav bohemistických studií. 14. 1. 2008.
- HAVRLÍKOVÁ, Zdeňka. *Současná mluva mládeže v ruštině a češtině*. Praha, 2006. Magisterská diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra rusistiky a lingvodidaktiky. Vedoucí práce PhDr. Hana Žofková, CSc. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/20695/>
- KARGALCEVA, Natalija. *Bulgakovův román Mistr a Markétka a jeho české překlady*. Praha, 2007. Magisterská práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav translatologie. 22. 1. 2007.

POZNIAK, Pavel. *Libor Dvořák jako překladatel ruské humoristické literatury*. Praha, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav slavistických a východoevropských studií. 14. 9. 2010.

RIPPOVÁ, Jana. *Nové české překlady M. M. Zoščenka*. Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav slavistických a východoevropských studií. 11. 9. 2008.

TOMÁNKOVÁ, Marie. *Humoristické prózy Arkadije Averčenko*. Praha, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav slavistických a východoevropských studií. 14. 9. 2010.

Analyzovaná tištěná periodika

A2. Praha: A2, 2006–2017. Roč. 2–13. ISSN 1803-6635.

HOST. Brno: Spolek přátel vydávání časopisu HOST, 2005–2017. Roč. 21–33. ISSN 1211-9938.

Literární noviny. Praha: Litmedia, 1993–2017. Roč. 4–28. ISSN 1210-0021.

PLAV. Praha: Spolek Splav, 2005–2017. Roč. 1–13. ISSN 1802-4734.

Revolver Revue. Praha: Společnost pro Revolver Revue, 2005–2017. Roč. 2005–32. ISSN 1210-2881.

Světová literatura. Praha: Odeon, 1970–1996. Roč. 15–41. ISSN 0039-7075.

Tvar. Praha: Klub přátel Tvaru, 1990–2017. Roč. 1–28. ISSN 0862-657 X.

Elektronické zdroje, databáze

Databáze českého uměleckého překladu, dostupné z: <https://www.databaze-prekladu.cz/>

Databáze knih, dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/>

iLiteratura, dostupné z: www.iliteratura.cz/

Kulturní čtrnáctideník A2, online archiv, dostupné z: <https://www.advojka.cz/>

Ústav pro českou literaturu AV ČR, digitalizovaný archiv časopisů, dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=>

5 PŘÍLOHA č. 1

Přehled překladové tvorby Libora Dvořáka

Vysvětlivky:

překlady z angličtiny

autorská díla Libora Dvořáka

	Název knihy (český překlad)	Rok vydání originálu	Rok vydání překladu L. Dvořáka	Autor originálu	Poznámky:
¹	Tajná fronta (<i>Тайный фронт</i>)	1973	1978	Cvigun Semjon	
	Splněné naděje (<i>Породненные орбитой</i>)	1979	1979	Gubarev Alexej, Remek Vladimír	
	My se vrátíme (<i>Мы вернемся</i>)	1979	1980	Cvigun Semjon	
	Obilí a lidé (<i>Хлеб и люди</i>)	1975	1980	Morgun Fedor	
	Čtvrtá rychlost (<i>Четвертая скорость</i>)	1979	1983	Tkačenko Anatolij	
	Les: Je těžké být bohem (<i>Трудно быть богом</i>)	1964	1983	Strugackij Arkadij, Strugackij Boris	
	Vrah?! Němí svědkové promluvili. (<i>Криминалисты раскрывают тайны</i>)	1982	1984	Ljubarskij Michail	<i>Přeloženo s Alenou Vlčkovou</i>
	Celní prohlídka (<i>Таможенный досмотр</i>)	1980	1985	Romov Anatolij	
	Poslední Atlantidaň; Hlava profesora Dowella (<i>Последний человек из Атлантиды; Голова профессора Дуэля</i>)	1963	1985	Beljajev Alexandr	<i>přeloženo s Hanou Vrbovou</i>
¹⁰	Miliardu let před koncem světa: Výbor science fiction (<i>За миллиард лет до конца света</i>)	1976	1985	Strugackij Arkadij, Strugackij Boris	
	Obrácená perspektiva (<i>nedohledáno</i>)	1983	1986	Rižinašvili, Ušangi	<i>Spolupřeklada tel; společně s Václavem A. Černým a Kamilem Chrobákem</i>
	Objev sebe sama (<i>Открытие себя</i>)	1967	1986	Savčenko Vladimir	
	Paprsky inženýra Garina (<i>Гиперболоид инженера Гарина</i>)	1948	1986	Tolstoj Alexej	
	Sverre volá o pomoc (<i>Свере</i>	1978	1987	Vnukov Nikolaj	

	зовет на помощь)				
	Kuráž (Кураж)	1983	1987	Turičin Ilja	
	Sarkofág (Саркофаг)	1987	1987	Gubarev Vladimir	
	Imitátor: zápisky ctižádostivcovy (Имитатор)	1985	1987	Jesin Sergej	
	Laboratoř W. (Лаборатория Дубльвэ)	1938	1987	Běljajev Alexandr	
	Obchodní dům (Универмаг)	1984	1988	Štemler Ilja	
20	Za hranicemi času (За перевалом)	1984	1988	Savčenko Vladimir	
	Trpělivost (Терпение)	1982	1988	Nagibin Jurij	
	Kulhavý osud (Хромая судьба)	1986	1989	Strugackij Arkadij, Strugackij Boris	dokonč. r. 1982, publik. 1986
	Vlny ztišují vítr (Волны гасят ветер)	1985	1989	Strugackij Arkadij, Strugackij Boris	
	Vladaři a mudrci: kniha poém (Мудрецы, цари, поэты)	1983	1989	Zulfikarov Timur	
	Špunt (Малыш)	1971	1989	Strugackij Arkadij, Strugackij Boris	
	Vlak (Поезд)	1986	1990	Štemler Ilja	
	Černobyl (Чернобыль)	1987	1990	Ščerbak Jurij	
	Ruská krasavice (Русская красавица)	1990	1992	Jerofejev Viktor	
	Soukromé životy hvězd (Private files of the stars)	1991	1993	Sachs John	
30	Bronzová záhada (Bronze Mystique)	1984	1994	Barbara Delinsky	
	KGB: důvěrná zpráva o zahraničních operacích od Lenina do Gorbačova (The inside story of its foreign operations from Lenin to Gorbachev)	1990	1994	Andrew Christopher, Gordijevskij Oleg	
	Třicátá Marinina láska. (Тридцатая любовь Марины)	1995	1995	Sorokin Vladimír	
	Ej, čuvak! Ruský slang, aneb, český hambář jazyka ruského	1995		Dvořák Libor	
	Šutkopis; rusko-česká kniha vtipů	1996		Dvořák Libor	
	Diagnostika karmy, Kniha druhá. Čistá karma. (Диагностика кармы, книга 2. Чистая карма)	1995	1997	Lazarev Sergej	
	Lenin je v Ječný	1997		Dvořák Libor	
	Diagnostika karmy, Kniha třetí. (Диагностика кармы, книга 3)	1996	1997	Lazarev Sergej	

	Lágr (Зона)	1982	1998	Dovlatov Sergej	
	Kufr (Чемодан)	1986	1999	Dovlatov Sergej	
	Nové Rusko	2000		Dvořák Libor	
	Putin. Z první ruky. (<i>От первого лица. Разговоры с Владимиром Путиным.</i>)	2000	2000	N. Gevorkjanová, A. Kolesnikov, N. Timakovová	Přeloženo společně s Milanem Dvořákem
	Generation P (<i>Generation «П»</i>)	1998	2002	Pelevin Viktor	
	Omon Ra (<i>Омон Ра</i>)	1992	2002	Pelevin Viktor	
40	Nahá pionýrka (<i>Голая пионерка</i>)	2001	2002	Michail Kononov	
	Podvodníci z nouze (---)	2001	2003	Čechov Anton	výběr z díla
	Neznámý Stalin (<i>Неизвестный Сталин</i>)		2003	Medvědév Žores, Medveděv Roj	
	Sloužil jsem s Putinem u KGB (<i>Служивец</i>)	2002	2004	Usolcev Vladimir	
	Zrušené divadlo (<i>Упраздненный театр</i>)	1994	2004	Okudžava Bulat	
	Denní hlídka (<i>Дневной Дозор</i>)	2004	2005	Lukjaněno Sergej, Vasiljev Vladimir	
	Mistr a Markétka (<i>Мастер и Маргарита</i>)	1966	2005	Bulgakov Michail	
	Slečna Kavaléristka (<i>Кавалерист-девица</i>)	1836	2005	Durova Nadežda	
	Nic k smíchu: převážně neveselé povídky tří mistrů ruského humoru (---)	2002	2005	Čechov Anton, Averčenko Arkadij, Zoščenko Michail	výběr z díla
	Spektrum (<i>Спектр</i>)		2005	Lukjaněno Sergej	
50	Šerá hlídka (<i>Сумеречный Дозор</i>)	2004	2005	Lukjaněno Sergej	
	Noční hlídka (<i>Ночной Дозор</i>)	1998	2005	Lukjaněno Sergej	
	Sluhové lidu (<i>Служба</i>)	2004	2005	Voronov Vladimir	
	Hvězdy, ty studené hračky (<i>Звезды – холодные игрушки</i>)	1997	2006	Lukjaněno Sergej	
	Helma hrůzy (mýtus Thésea a Mínótaura) (<i>Шлем ужаса: Креатифф о Тесеи и Минотавре</i>)	2005	2006	Pelevin Viktor	
	Bílí ptáci (<i>Белые птицы</i>)	1988	2006	Elda Grinová	
	Poslední hlídka (<i>Последний Дозор</i>)	2006	2006	Lukjaněno Sergej	
	Proklaté dny (<i>Окаянные дни</i>)	1936	2006	Bunin Ivan	
	Děti nepřátel lidu (<i>Дети врагов народа</i>)	2003	2007	Šichejevová-Gajstěrová Inna	
	Michail Chodorkovskij –	2006	2007	Paňuškin Valerij	

	Vězeň ticha (<i>Михаил Ходорковский – узник тишины</i>)				
60	Ďábel mezi nimi (<i>Дьявол среди людей</i>)	1993	2008	Strugackij Arkadij, Strugackij Boris	
	Faina aneb Příběh klavíru (<i>История рояля</i>)	2005	2008	Bočorišvili Jelena	
	Jak život napodobuje šachy (<i>Шахматы как модель жизни</i>)	2007	2008	Kasparov Garri	
	Nanečisto (<i>Черновик</i>)	2005	2008	Lukjaněnko Sergej	
	Den opričníka (<i>День опричника</i>)	2006	2009	Sorokin Vladimír	
	Franz Peter Kien (<i>Франц Петер Кин</i>)	2009	2009	Makarova Elena, Rabin Ira	
	Měla by to být blondýnka s modrýma očima (---)		2009	Čechov Anton	<i>výbor z krátkých novinových povídek Čechova</i>
	Jen jeden osud. Antologie sovětské lágrové prózy. (<i>Доднесь тяготееет</i>)	2004	2009		<i>Libor Dvořák jako spolupřekladatel</i>
	Načisto (<i>Чистовик</i>)	2007	2010	Lukjaněnko Segrej	
	Blběnka (<i>Дурочка</i>)	2000	2010	Svetlana Vasilenko	
70	Vojna a mír (<i>Война и мир</i>)	1867	2010	Tolstoj Lev	
	Jubileum (---)		2011	Polevoj Mark	<i>překlad Libor Dvořák, Zlata Kuřnerová</i>
	Odljan neboli Vzduch svobody (<i>Одлян, или Воздух свободы</i>)	1989	2011	Leonid Gabyšev	
	Šamara (<i>Шамара</i>)	1991	2011	Svetlana Vasilenko	
	Hranice zapomnění (<i>Предел забвения</i>)	2010	2011	Sergej Lebeděv	
	Botky plné horké vodky: Klukovské povídky (<i>Ботинки, полные горячей водки</i>)	2007	2011	Prilepin Zachar	
	Vánice (<i>Метель</i>)	2010	2011	Sorokin Vladimír	
	Souboj (<i>Дуэль</i>)	1891	2012	Čechov Anton	
	Taras Bulba (<i>Тарас Бульба</i>)	1835	2012	Gogol Nikolaj	
	Zápisky válečné tlumočnice (<i>Записки военного переводчика</i>)	2007	2012	Rževská Jelena	
80	Bratři Karamazovovi (<i>Братья Карамазовы</i>)	1880	2013	Dostojevskij Fjodor	

	Židáci města Pitěru aneb Truchlivé debaty při svíčkách (<i>Жиды города Питера, или Невеселые беседы при свечах</i>)	1990	2013	Strugackij Arkadij, Strugackij Boris	
	To jsem já, Edáček (<i>Это я – Эдичка</i>)	1979	2013	Limonov Eduard	
	Telurie (<i>Теллурия</i>)	2013	2014	Sorokin Vladimír	
	Člověk ve futrálu (<i>Человек в футляре</i>)	1898	2014	Čechov Anton	
	Opilé povídky: národní tragédie v ruské literární klasice (---)		2014	<i>výbor z povídek ruských klasiků</i>	<i>Překlad: Libor Dvořák a Pavla Bošková</i>
	Dějiny Ruska 20. století (<i>История России XX век</i>)	2009	2014-2015	Zubov Andrej	<i>Libor Dvořák jako spolupřeklada</i> <i>l</i>
	Obломov (<i>Обломов</i>)	1859	2015	Gončarov Ivan	
	Bílá holubice z Córdoba (<i>Белая голубка Кордовы</i>)	2009	2016	Rubina Dina	
	Snuff: utopie (<i>S.N.U.F.F.</i>)	2011	2016	Pelevin Viktor	
⁹⁰	Všichni muži Kremlu: stručná historie současného Ruska (<i>Вся кремлевская рать</i>)	2015	2016	Zygar Michail	
	Peklo na letišti: román válečného reportéra, který se zúčastnil bitvy o doněcké letiště (<i>Аэропорт</i>)	2015	2016	Lojko Sergej	
	Deníky Poliny Žerebcovové: děvčátko uprostřed čečenské války (<i>Дневник Жеребцовой Полины</i>)	2013	2016	Žerebcova Polina	
	Děti srpna (<i>Люди августа</i>)	2015	2016	Lebeděv Sergej	
	Modlitba za Černobyl: kronika budoucnosti (<i>Чернобыльская молитва</i>)	1997	2017	Alexijevičová Světlana	
	Neznámkův ostrov (<i>Остров Незнайки</i>)	2006	2017	Nosov Igor	
	Prezidentův kocour (<i>Кот президента</i>)		2017	Odišaria Guram	
⁹⁸	Manaraga (<i>Манарага</i>)	2017	2017	Sorokin Vladimír	

Celkem: 98 překladů

6 PŘÍLOHA č. 2

Laické ohlasy Dvořákových překladů

(pozn.: Vybrány jsou pouze ty komentáře, které souvisely s tématem překladu či danou kritickou recenzí)

Dostojevskij, Fjodor Michajlovič Bratři Karamazovi

Autor článku: [Kamila Chlupáčová](#) - 10. 2. 2014

ISBN: 978-80-207-1488-6

zdroj: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/32739/dostojevskij-fjodor-michajlovic-bratri-karamazovi> [cit. 10.4.2018]

Diskuse

Vložil: Petr, 15.05.2014 01:30

Dostojevskij, Fjodor Michajlovič: Bratři Karamazovi

Vezměme si paní slavistku na paškál. Čtenáři recenze vnucuje vizi, že slovo smíreníje musí být pokora. Opravdu to tak pan Dostojevský myslel? Podívejme se na historii Ruska (ano paní je jazykovědec, tudíž může být historický analfabet). V době, kdy kniha byla psána, Rusko nebylo slavné svou pokorou... Bylo slavné svou mírností. Expandovalo, velmi silně se rozrůstalo, bylo tím tichým medvědem, ze kterého dostávali šediny v Londýně. Nenápadnost, relativně poklidná asimilace, ale souběžně neustálá a bleskurychlá expanze, v té době dosahující Tichého oceánu a desítky poradců cara před Indií či v Číně. Toto nebyla, není a nebude pokora. Mírnost to může být.

Vložil: Petr, 15.05.2014 01:21

Dostojevskij, Fjodor Michajlovič: Bratři Karamazovi

Tohle je klasický příklad, kde se kritizuje překlad vůči překladu... nikoliv vůči originálu. To, že jeden autor uchopil věc takto a ne jinak je pochopitelné. To, že se to kritizuje také. Staromilci svého času nenáviděli pana Voskovce, protože krásný archaický jazyk Dostojevského zmodernizoval, což si autor z devatenáctého století nezaslouží...

Vložil: Oto Horák, 12.02.2014 13:59

Dostojevskij, Fjodor Michajlovič: Bratři Karamazovi

Nevládnu bohužel ruštinou natolik, abych mohl posoudit kvalitu překladu Libora Dvořáka. Proto jen jedna poznámka: Často poslouchám ve veřejnoprávním rádiu Dvořákovy pořady a musím říci, že patří k nejlepším. (Jiná otázka je, zda přece jen ve své nechuti vůči Janukovyčovi a "Vladimiru Vladimirovičovi" /jak mu říká/ není jejich autor poněkud jednostranný a zaujatý...) Ještě více si Libora Dvořáka vážím jako překladatele, který přeložil z ruštiny řadu výborných titulů. (Rád bych tady jen vzpomněl Nagibinovu novelu Vstaň a chod', která u nás koncem osmdesátých let vyšla bohužel jen v časopisu Sovětská literatura, přestože jde o jedinečný literární skvost.) Často jsem si však v minulosti říkal: jak to všechno ten člověk může stačit? (Říkal jsem si to vždy se sebekritickým ostnem, že já toho stačím tak

málo...) A aniž bych znal originál, opravdu jsem v některých - zejména těch nových - Dvořákových překladech žurnalismy a nadbytek "obecné češtiny" nacházel. Problém nejspíš bude v tom, že se i u této práce příliš "kvaltuje". Což není jen vina překladatelů, kterých se to týká (pochopitelně zdaleka ne všech), ale i mizerného finančního ohodnocení této náročné práce. A ještě k nakladatelství Odeon, které nás nyní zásobuje překlady klasiků v nových překladech. Neviděl bych tuto snahu jednoznačně: V zásadě lze něco takového přivítat, neboť jazyk se vyvíjí a i výborné překlady zastarávají. Dívám-li se ovšem do edičního plánu Odeonu, mám své pochybnosti. Kafkův Zámek a Lawrenceův Milenec lady Chatterleyové přeložili u nás natolik dobří překladatelé, že potřeba nového přetlumočení dle mého názoru ještě nevystala. Nebylo by z Lawrence lepší přeložit např. Klokana či Opeřeného hada, romány, které za Milencem úrovní a zajímavostí nijak nezaostávají a jež v češtině dosud postrádáme...Podíváme-li se však na vydané a připravované svazky Knihovny klasiků nového Odeonu (nutno důrazně odlišovat od obou předchozích nakladatelství stejného jména) nacházíme mezi nimi jen tituly už v minulosti přeložené, a to většinou na vysoké úrovni. I v těchto souvislostech je třeba vidět nový překlad Bratrů Karamazovových, nejen zda mohl být lepší, ale také jestli byl nutností - když navíc kšeft to nebude kdovíjaký...

Vložil: t.havel, 12.02.2014 11:18

Dostojevskij, Fjodor Michajlovič: Bratři Karamazovi

Ještě bych jenom doplnil, že za to nejspíš může sám Dostojevskij, protože citát uvedl neúplný. (Ale neznám ruský originál, možná ta první část vypadla někde během cesty do Čech.)

Vložil: tomáš havel, 12.02.2014 11:09

Dostojevskij, Fjodor Michajlovič: Bratři Karamazovi

Napoleon řekl: "Il faut que les femmes tricotent", to znamená něco jako ženy mají plést, čili to odpovídá našemu "ženské patří k plotně". Řekl to na adresu na tehdejší dobu příliš emancipované ženy, spisovatelky Madame de Staël (1766-1817). Neznám ruský originál, ale vypadá to, že ani P. Voskovec překladem "Ženy pletou" v pozn. pod čarou nevystihl smysl citátu. Ale z kontextu jasně vyplývá, že je to myšleno v tomto smyslu. (Vizte str. 606 4. vyd. v Akademii z r. 2004.)

Vložil: Viktor Janiš, 11.02.2014 23:19

Dostojevskij, Fjodor Michajlovič: Bratři Karamazovi

Aha, takže Libor Dvořák opisuje od Voskovce, což se pozná podle toho, že má ve svém překladu úplně jiná řešení. A teď ještě prosím tu pohádku o Červené Karkulce...

Vložil: Mirek Skala, 11.02.2014 18:48

Dostojevskij, Fjodor Michajlovič: Bratři Karamazovi

Opět se ukazuje, že zdaleka ne všechny nové překlady klasiky, jež se v posledních letech vyrojily (a zejména právě v Odeonu, který podle edičního plánu chystá další a další), jsou lepší než ty staré. Je dobře, že nové překlady vznikají, protože - jak známo - rychle zastarávají, ale měla by jim být věnována větší péče jak ze strany překladatelů, tak i ze strany redaktorů. A plodný překladatel Libor Dvořák to "schytl" už třeba za Vojnu a mír nebo Mistra a Markétku. Stejně tak ne zcela zdařilý je nový překlad Nebezpečných známostí od A. Beguivina (viz kritika překladu na webu Odeonu) ve srovnání se skvělým předchozím překladem D. Steinové. Nestálo by za to spíše ty starší překlady, pokud jsou dobré, jen jaksi "oprášit", nově zredigovat, opravit a upravit, kde je potřeba? To mě jen tak napadlo...

Tolstoj, Lev Nikolajevič
Vojna a mír (in A2)

Autor článku: [Kamila Chlupáčová](#) - 5. 3. 2012

ISBN: 978-80-207-1336-0

zdroj: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/29631/tolstoj-lev-nikolajevic-vojna-a-mir-in-a2> [cit. 10.4.2018]

Vložil: O., 05.03.2012 23:06

Tolstoj, Lev Nikolajevič: Vojna a mír (in A2)

Dost často se poslední dobou setkávám s množstvím pravopisných (a jiných) chyb v textu ve veřejnosti oslavovaných, nově vyšlých knihách, které redakci - korektorovi - unikly. Je to velká škoda. (Ačkoli jsme jenom lidé, tak za to někdo přece dostává peníze a měl by odvádět 100% výkon; ty knihy tu po nás zůstanou.)

Vložil: Tomáš Havel, 05.03.2012 22:00

Tolstoj, Lev Nikolajevič: Vojna a mír (in A2)

Zajímavé, přitom překlady Pelevina, Sorokina a snad i Bunina jsou obecně hodně ceněné (letos po kratší době další nominace na M. Literu). Nebo jste termínem "rychlöpřeklady" myslela právě tyto kratší prózy? Pokud ne, mohla byste to konkretizovat? Nevím, co si pod tím představit, spíš mi to evokuje nějaké novinové články, nebo tak něco. Děkuji.

Autor: [Michail Bulgakov](#)

Originální název: Мастер и Маргарита (1966)

[Rybka Publishers](#) - 2016

ISBN: 978-80-87950-26-5 / 392 stran

Zdroj: Československá bibliografická databáze. Dostupné z: https://www.cbdb.cz/kniha-2122-mistr-a-marketka-мастер-и-маргарита?comments_page=2 [cit. 10.4.2018]

Diskuze

[MarieK](#) 27. 1. 2016, 1:32

Moje nejoblíbenější kniha, ke které se moc ráda vracím. Momentálně ji čtu už potřetí (pokud nepočítám letmé náhledy a čtení pár pasáží zvlášť) a miluji ji stejně jako když jsem ji před rokem a půl držela v rukou poprvé. Tehdy jsem si půjčila z knihovny jedno její velice ušmudlané vydání a jakmile jsem dospěla do jeho poloviny, řekla jsem si: "Dost, právě čtu nejlepší knihu mého dosavadního života, stylový zážitek si zaslouží taky stylový design!", šla jsem do knihkupectví a druhou část dočetla již v krásném, čistém obalu vonícím novotou. Onu koupí považuji za nejlepší rozhodnutí, co jsem kdy učinila, nevím, co bych si bez Mistra a Markétky ve své knihovničce počala.

Ted' ovšem k obsahu samotné knihy: Jak ale začít? Vše, co od kvalitní knihy očekávám, a to je zajímavý příběh, hravý jazyk, čtivost, originalita a humor, jsem zde našla a nejen to. Bulgakov zde nabízí tolik absurdity, myšlenek, které donutí k zamyšlení, promyšlených zvrátů a vtipných dialogů, že si říkám, zda

s Wolandem neuzavřel nějakou ďábelskou smlouvu. Mohla bych napsat kilometry textu a stále bych nezmínila vše, co na tomto mistrovském díle miluji. Mistr a Markétka se nedá popsat, to se musí zažít!

P. S.: Vlastním překlad paní Morávkové, novou verzi pana Dvořáka jsem nečetla, nemůžu tudíž posoudit, která z nich je lepší. Jelikož však na té, kterou mám doma, nenacházím nic, co by se mi nelíbilo, nevidím důvod, proč číst nějakou jinou.

7 PŘÍLOHA č. 3

Rozhovor s Liborem Dvořákem

Pane Dvořáku, jste překladatel, který výrazně obohatil českou literární scénu o překlady z ruštiny. Vaše překlady děl Vladimíra Sorokina či Bratrů Strugackých jsou kritiky vychvalovány a zdá se, že si je velmi rychle oblíbili i čtenáři. Po roce 2000 jste se však pustil do překladu děl ruských autorů, kteří si svého překladatele v minulosti již našli a čtenáři, jak se zdá, na staré překlady si zvykli. Jak asi tušíte, narážím na Vaše překlady děl jako *Mistr a Markétka*, *Vojna a mír*, *Bratři Karamazovi*, překlady Čechovových povídek a další. Co Vás vedlo k vytvoření nových překladů?

LD: Víte, ono je to tak, že většinou po těch třiceti, ale častěji po čtyřiceti, padesáti letech ty předchozí překlady zastarávají, protože náš jazyk je neustále v pohybu. Literární čeština je jazyk poměrně mladý, takže díky tomu potřeba pořídit nové překlady vzniká takřikajíc objektivně (je-li vůbec něco objektivní na tomto světě). A potom je tu jistá překladatelská ctižádost, která člověka jednoduše vede k tomu, aby to zkusil. V případě *Mistra a Markětky* to bylo tak, že to bylo moje přání už od studentských let – přeložit ten román znovu a trochu jinak, než jak ho přeložila Alena Morávková, jak víme, a koneckonců to plyne i z vaší otázky, Alenin překlad se vydává pořád. Pokud jde o *Vojnu a mír*¹⁷⁷, to byla velká výzva také. A tam mi většinou překladatelé nerusisté říkali, jestli by se to nemělo na té naší rusistické roli zkusit. No tak jsem to zkrátka zkusil.

Téma zastarávání překladu. V některých svých rozhovorech jste zmiňoval, že každá generace potřebuje svůj překlad. Je mezi Vašimi překlady nějaký, o němž byste si přál, aby byl ze všech, řekněme obrazně, nejdéle žijící?

LD: (*smích*) To je dobrá otázka. Já jsem o těch důvodech už mluvil. Byl bych samozřejmě rád, kdyby co nejdéle přežil *Mistr a Markétka*. Tam, si myslím, že by se mi to dokonce mohlo splnit.

Čtete alespoň ze zvědavosti kritické recenze, které reagují na Vaše překlady?

¹⁷⁷ prostřednictvím e-mailové korespondence pan Dvořák dodal: „Hlavní inspirátorkou mého překladu *Vojny a mír* byla moje překladatelská kamarádka a kolegyně Věra Saudková, vdova po E. A. Saudkovi.“

LD: Tu a tam, ale nepříliš soustavně. Rozhodně nemám ve zvyku se takovými věcmi zabývat. Zejména v případě, že je ten posudek nebo respektive ta recenze zcela negativní, protože tam zpravidla jaksí není o čem debatovat. A víte, já jsem člověk poměrně svéhlavý, a když si myslím, že je něco správně, tak mě z toho jen málokdo zlomí.

Většina kritických reflexí, které reagovaly na Vaše překlady, přichází ke stejnému závěru: překladatel zesiluje expresivitu výrazu na místech, kde by měl být výraz neutrální, tíhne k obratům z obecné češtiny a rád rozvádí ty autorovy myšlenky, které měly být v textu skryty (*poslední viz překlady Čechovových povídek*). Je za tím nějaká osobitá překladatelská metoda?

LD: Já bych neřekl. Já bych možná v tomhle případě užil výroku jedné své ruské přítelkyně a básnířky Junny Moricové, která říkala „V literárním překladu nepřekládáme slova, ale významy,“ tj. když cítím, že bych někde měl být co nejméně doslovný, tak to samozřejmě udělám. Jsem si vědom, že to může být úskalí – přirozeně, ale je to prosím moje přirozenost, já zkrátka a dobře takhle překládám. A pokud jde o tu obecnou češtinu – užívám ji velmi hojně i v překladech klasiky a mám to za správné.

Tolstoj, *Vojna a mír* a absence francouzských pasáží ve Vašem překladu – často probírané téma, obzvlášť mezi rusisty. Je za odstraněním francouzských pasáží snaha přiblížit Tolstého dnešnímu čtenáři, příp. „nefrancouzštinářům“? Nebo Vás k tomu vedlo něco jiného?

LD: Tak máte určitě pravdu a v podstatě si odpovídáte sama. Ano, já jsem chtěl, aby ten překlad byl čtivější, byl jsem si vědom toho, že ty obrovské pasáže, které se kolikrát i na půlstraně odehrávají v podobě poznámek pod čarou, že je to zkrátka a dobře strašně nepřehledné. Kdo velmi stojí o tu francouzštinu a viděl ten román, dobře ví, že všechny ty francouzské repliky jsou vzadu v podobě poznámek za textem. A kdyby vznikala taková potřeba, tak se ta původní podoba dá zrekonstruovat na základě materiálu, který v té knize stejně je. Ale řekl bych, aby se takovéto dílo, které má skoro dva tisíce normostran, dalo v dnešní uspěchané době číst, tak si snad zaslouží, aby vypadalo právě takto. Navíc, samozřejmě, je tady v dalších generacích řada kolegů, kteří si budou moci uložit stejný úkol a třeba najdou lepší způsob, než jsem našel já.

Ve své diplomové práci sleduji interakci mezi kritikem překladu a překladatelem. Byl jste někdy některým z Vašich kritiků osloven a požádán, abyste představil své vidění

originálního díla, příp. autora originálu, svou překladatelskou koncepci a měl tak možnost si některé své postupy v překladu jakožto jejich autor obhájit dříve, než vyjde kritika Vašeho překladu?

LD: Já si nevzpomínám...

Nekontaktovala Vás ani paní docentka Chlupáčová?

LD: Tady u paní docentky Chlupáčové je to trochu jiné. Ta možná jaksi automaticky předpokládala, že ji oslovím. Možná jsem to koneckonců měl udělat, ale dobře, nestalo se a už je to tak jak to je.

Proč je dle Vašeho názoru málo kvalitní kritiky překladové literatury?

LD: Kritika překladu je nesmírně obtížný žánr, protože musíte si přečíst originál, pak ten překlad. Potom to velmi pracně porovnávat, takže v dobách, jak říká můj bratr „reálného ismu“, se na to zkrátka a dobře poskytovaly dotace, zvláštní prémie. Vím, že zejména slovenští kolegové se tím tenkrát v těch, dejme tomu 80. letech, zabývali a pokoušeli se tu, řekl bych, důkladnou kritiku překladu, kterou patrně máte na mysli, nějakým způsobem oživit. Takže pokud nebude tato práce dobře honorována, tak se jí nedočkáme a dočkáme se maximálně takového toho „Ve svižném překladu toho a toho, XY, to vydalo nakladatelství to a to...“ A kritika se zpravidla, ta literární, soustřeďuje na originální text, tedy na původní obsah toho díla, nikoli na způsob, jakým bylo transformováno do češtiny.

A máte pocit, že samotní čtenáři mají zájem o kritiku překladu?

LD: Víte, dneska v době internetu a sociálních sítí je to možná trochu zbytečné, protože zejména ti koumaví přemýšliví čtenáři si své dojmy sdělí sami, případně je sdělí dokonce mně, já jim odpovím na jejich námitky a tak dále. Takže možná, že je to věc trochu nadbytečná a že život a vývoj ji z toho literárního kontextu vyřadil sám. Nemyslím si, že je to úplně dobře a bylo by betonově daleko lepší, kdyby něco takového existovalo, ale zkrátka žijeme ve světě, v jakém žijeme, tak se bez té kritiky překladu budeme muset obejít.

Podle mé rešerše máte na svém „překladatelském kontě“ neuvěřitelných 98 překladů (z toho jsou tři až čtyři z angličtiny). Nevylučuji, že mi něco mohlo uniknout. Plánujete v nejbližší době představit čtenářům nějaké další zajímavé ruskojazyčné tituly?

LD: Zrovna překládám Světlanu Alexijevičovou. Ten román se jmenuje *Poslední svědkové* a patří do té velké pentalogie, toho románu hlasů, jak ona svému žánru říká. Tak to je jedna

věc, to by se mělo objevit na předvánočním trhu, jak jsme se domlouvali s nakladatelem Vládou Pistoriem. A potom, zatím bez nakladatele, dělám další sborník velkých Čechovových povídek, kde je *Step*, *Nudný příběh*, ale ještě tři další, na které si teď nevzpomenu...

Pane Dvořáku, vzpomenete si, kde a kolikrát vyšel román *Mistr a Markétka* ve Vašem překladu?

LD: Já mám pocit, že v Odeonu, kde byl vydán původně, vyšel už dvakrát a potom určitě vyšel v kdysi vycházející Knihovně Lidových novin. Možná že někteří čtenáři by si na to vzpomněli, byly to takové zásadní skvosty světové literatury. Odeon tam *Mistra a Markétku* zařadil a já jsem měl to štěstí, protože jsem na překladu už si pracoval víceméně sám pro sebe a věděl o tom můj velmi dobrý kamarád a vynikající překladatelský kolega nerusista Viktor Janiš, tak zkrátka a dobře upozornil, že ten překlad existuje a on potom vyšel. Znovu říkám, že vychází paralelně s překladem Aleny Morávkové.

Pane Dvořáku, já Vám děkuji za rozhovor.